

Αγίου Μάρκου του Ασκητού: Περί των ακουσίων θλίψεων

Μοναχού Παϊσίου Καρεώτου

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΣΚΗΤΟΥ ΜΕ ΕΝΑ ΝΟΜΙΚΟ

(Απόσπασμα από το βιβλίο)

1. Ρώτησε κάποιος νομικός ρήτορας ένα Γέροντα ασκητή λέγοντας· παρακαλώ να μου εξηγήσετε, γιατί θέλω να μάθω, τί φρονείτε εσείς οι μοναχοί και λέτε ότι πρέπει αυτούς που αδικούν να μη τους κρίνουμε; ή με τί ασχολείσθε και απέχετε από τα αισθητά έργα[1]; Για τα οποία σας κατηγορώ ευθαρσώς, διότι επαγγέλεστε την έλλειψη κρίσεως που είναι αντίθετη στους νόμους και την αργία που είναι αντίθετη στη φύση. Αν όμως το κάνετε για χάρη κάποιας θεωρίας θέλω να το γνωρίσω, οπότε αναγκαστικά θα σταματήσω την κατηγορία και θα επαινέσω την αρετή σας.

Ο ασκητής ευχήθηκε κατά πρώτον νοερά και έπειτα είπε· έπρεπε φιλομαθέστατε να τα πληροφορηθείς και να τα μάθεις από τους πλέον έμπειρους, γιατί εμείς είμαστε ακόμα στην τάξη των μαθητών. Επειδή όμως συ ο σοφός κατέφυγες σ' εμάς τους απαίδευτους για να εξακριβώσεις αυτά για τα οποία μίλησες, άκουσε· οι μοναχοί δεν προτίμησαν διαφορετικό φρόνημα απ' αυτό της Εκκλησίας, αλλά αγωνίζονται να κρατούν με δύναμη το φρόνημα του Χριστού, σύμφωνα με τον Απόστολο που λέγει: *«Να υπάρχει μεταξύ σας το ίδιο φρόνημα που είχε κι ο Ιησούς Χριστός, ο οποίος, αν και ήταν Θεός, δε θεώρησε την ισότητά του με το Θεό αποτέλεσμα αρπαγής, αλλά τα απαρνήθηκε όλα, πήρε μορφή δούλου και έγινε άνθρωπος»*. Μάθε λοιπόν ότι η εργασία αυτή είναι δώρον Θεού και πρόξενος της μεγάλης αρετής, εννοώ την ταπεινοφροσύνη. Ο ίδιος ο Κύριος έδωσε εντολή στην Εκκλησία αυτή την εργασία να εργάζεται, λέγοντας: *«μην κοπιάζετε για τη φθαρτή τροφή, που προσωρινά συντηρεί, αλλά για την τροφή που τρέφει μόνιμα για την αιώνια ζωή»*.

Λέγει τότε ο νομομαθής λόγιος·

Παρακαλώ, ας γνωρίσουμε και εμείς ποιο είναι αυτό το έργο.

Ο ασκητής απάντησε·

Η εργασία αυτή είναι να ζητούμε με προσευχή τη Βασιλεία του Θεού

και τη δικαιοσύνη Αυτού, η οποία μας είπε ότι είναι μέσα μας και σ' εκείνους που την αναζητούν υποσχέθηκε όλα τα αναγκαία του σώματος. Εμείς, λοιπόν, αυτά ακούσαμε από τον Κύριο, τα πιστεύσαμε και ο καθένας κατά τη δύναμή του τα εργάζεται. Πώς λοιπόν ισχυρίζεσαι ότι εμείς ενεργούμε έξω από τη φύση μας; Εάν σου φαίνονται αντίθετα από τη φύση έχε υπ' όψη σου ποιον κατηγορείς, γιατί ο Θεός είναι που έδωσε την εντολή. Παράλληλα και το να μη δικάζουμε όσους αδικούν, είναι εντολή Θεού. Πώς λοιπόν παρανομοούν όσοι την τηρούν, εφ' όσον ο ίδιος ο Θεός με τον προφήτη λέγει· *«δική μου είναι η εκδίκησης, εγώ θα τους το ξεπληρώσω, λέει ο Κύριος»*, και στο Ευαγγέλιο· *«μην κρίνετε τους συνανθρώπους σας, για να μη σας κρίνει κι εσάς ο Θεός»* και δια του Αποστόλου· *«Μη βιάζεστε να κρίνετε και να βγάζετε αποφάσεις»*, και αλλού· *«Μην αγωνίζεστε, αγαπητοί να πάρετε εσείς εκδίκηση»*, και πάλι· *«ποιός είσαι εσύ που θα κρίνεις έναν ξένο υπηρέτη;»*. Ποιός είναι λοιπόν εκείνος που ώρισε πιο δίκαιους νόμους από αυτούς και θέλει να κρίνει τους αδικούντες πριν από το Θεό ως αναμάρτητος και κατηγορεί για παρανομία όσους προσπαθούν να φυλάξουν το νόμο του Θεού και επιπλέον ονομάζει την ανεξικακία, κακία;

2. Ακούγοντας αυτά ο νομικός είπε·

Αμαρτάνουν δηλαδή οι άρχοντες που τιμωρούν όσους αδικούν και διασώζουν το δίκαιο όσων αδικούνται;

Ο Γέροντας απάντησε·

Δεν αμαρτάνουν οι δικαστές, αλλά εκείνοι που τους παραδίνουν και δεν εμπιστεύονται στο Θεό. Πρώτα-πρώτα κάθε τι που τους συμβαίνει, είναι επακόλουθο των δικών τους κακών που τους έλκει σε μετάνοια και όχι σε αντίσταση[2]. Ύστερα, ακόμα και αν αδικήθηκαν, έπρεπε να συγχωρέσουν το τυχόν πλημμέλημα σ' αυτόν που τους αδίκησε, γιατί άκουσαν τον Κύριο που είπε· *«άφετε και αφεθήσεται υμίν»* και να μη κάνετε με την ανθρώπινη εκδίκηση ασυγχώρητα τα δικά σας κακά[3]. Ο Απόστολος λέγει *«οι άρχοντες δεν προκαλούν φόβο σ' όποιον κάνει το καλό, αλλά σ' όποιον κάνει το κακό»*. Δεν αναγκάζουν τους πιστούς και ευλαβείς να κατηγορούν όσους τους αδικούν, ούτε τους ανεξικάκους καταγγέλουν επειδή δεν χρησιμοποιούν τα δικαστήρια όταν αδικούνται. Απλά και μόνον παρέχουν την εκδίκηση σ' όσους επιθυμούν. Εκείνους όμως που για χάρη του Θεού δείχνουν μακροθυμία, τους τιμούν και τους αποδέχονται ως περισσότερο συνετούς. Όπως λοιπόν όσους δεν θέλουν να λύνουν τις διαφορές τους δικαστικώς δεν τους σύρουν με τη βία, παρόμοια δεν αμαρτάνουν όταν αποδίδουν το δίκαιο σ' εκείνους που καταγγέλουν κάποιον. Γι' αυτό πρέπει, σοφώτατε, μετά τους λόγους και τους νόμους τους εκτός Εκκλησίας να διδαχθείς και

τον πνευματικόν νόμον, να αναλάβεις τους κόπους για χάρη της ευσεβείας και να φθάσεις να υπομένεις ως δικά σου τα επερχόμενα θλιβερά[4], γιατί χωρίς αυτά δεν μπορεί κάνεις να γίνει αληθινά σοφός.

3. Ζήτησε να μάθει ο σχολαστικός ποιοι είναι αυτοί οι κόποι οι υπέρ της ευσεβείας, και ο Γέροντας είπε ότι είναι οι εντολές του Χριστού, από τις οποίες πρώτη και μεγαλύτερη είναι η αγάπη, διότι σύμφωνα με τη Γραφή *«Εκείνος που αγαπάει, ξεχνάει το κακό που του έχουν κάνει. Δε χαίρεται για το στραβό που γίνεται, αλλά μετέχει στη χαρά για το σωστό. Εκείνος που αγαπάει, όλα τα ανέχεται· σε όλα εμπιστεύεται, για όλα ελπίζει, όλα τα υπομένει»*. Κάνοντας αυτά, δεν μπορεί να καταδικάσει αυτόν που φαίνεται πως την αδικεί. Βέβαια στην εργασία της ο ένας με τον άλλον διαφέρουμε και όλοι είμαστε ελλιπείς απέναντί της, αναμένουμε όμως με ελπίδα ότι με τη χάρη του Χριστού θα συμπληρώσουμε τα ελλείματά μας, αν βέβαια δεν αμελήσουμε να κάνουμε αυτό που μπορούμε. Γνωρίζει ο Θεός πόσα δεν μπορούμε να κάνουμε εξ αιτίας της αδυναμίας και πόσο αμελούμε την εργασία της αγάπης. Έχουμε μεγάλη ανάγκη την υπομονή και την πραότητα που δίνει ο Θεός, επειδή η αγάπη δυναμώνει όχι μόνο με τους αυτόβουλους κόπους αλλά και με τις ακούσιες επερχόμενες θλίψεις. Γι' αυτό λέει και ο Απόστολος, *«όποιος από σας θέλει να γίνει σοφός σ' αυτόν εδώ τον αιώνα, ας γίνει μωρός, για να γίνει έτσι πραγματικά σοφός»*. Αυτός, λοιπόν, που θέλει να γίνει σοφός, τους ανωτέρους του δεν τους κατακρίνει εάν έχουν κάποιες ελλείψεις ως προς την τέλεια αγάπη, αντίθετα επεκτείνει τον εαυτό του προς την υπεροχή τους. Όταν φθάσει δε στα δικά τους τα μέτρα, αναζητεί πάλι άλλους σπουδαιότερους από αυτόν και όταν τους βρει συναγωνίζεται με εκείνους και ουδέποτε σταματάει να αγωνίζεται, έως ότου ευρίσκει κάποιους που θα τον έλκουν περισσότερο στην αγάπη. Εάν όμως κάποιος δεν συγκρίνει τον εαυτό του με τους ανωτέρους του, αλλά τους κατακρίνει ως μη τελείους, χωρίς να το γνωρίζει καταδικάζει τον εαυτό του. Είναι γραμμένο ότι *«μην καταδικάζετε τους ανθρώπους, για να μη σας καταδικάσει κι εσάς ο Θεός»*. Γι' αυτό οι σοφοί στα λόγια νομίζουν ότι αμαρτάνουν μόνον όσοι αδικούν, οι δε πνευματοφόροι κατηγορούν τους εαυτούς τους ακόμα και όταν αδικούνται, που δεν υπομένουν τις αδικίες με χαρούμενη διάθεση. Ακόμη, αυτοκατηγορούνται γιατί γνωρίζουν ότι οι θλίψεις ξεφυτρώνουν εξ αιτίας παλαιών αμαρτιών τους[5], αν και ένα αμάρτημα συμβαίνει να είναι ελαφρότερο από το άλλο. Έτσι λοιπόν, ο μεν ένας που εκδικείται για ό,τι του έκαναν, νομίζει ότι κατακρίνει την ακρισία του Θεού, ο δε άλλος που υποφέρει σα δική του τη θλίψη που ήρθε πάνω του[6], ομολογεί άλλες παλαιές αμαρτίες εξ αιτίας των οποίων πάσχει τα δεινά με υπομονή.

4. Αγανακτισμένος ο κοσμικός για τους ελέγχους, είπε·

Εάν αυτά διατάζει ο πνευματικός σας νόμος που τον θέσπισε ο Θεός, όπως είπες, τότε γιατί αμαρτάνουν μερικοί μοναχοί τηρώντας αυτόν τον νόμο;

Και ο Γέροντας απάντησε·

Όσοι τον κρατούν, δεν πέφτουν. Όσοι δε τον εγκαταλείπουν και αμελούν τα ζωτικά σημεία του, εννοώ την προσευχή και την ταπεινοφροσύνη, έχοντας παρασυρθεί απ' την κενοδοξία[7] και τη βιοτική μέριμνα, αυτοί πέφτουν. Γι' αυτό και ο διάβολος μας προτρέπει να σκεπτόμαστε και να πράττουμε όλα τα βιοτικά, αποσκοπώντας να μας απομακρύνει από την προσευχή και την ταπεινοφροσύνη. Γιατί γνωρίζει ότι όλα όσα γίνονται χωρίς αυτά τα δύο, έστω και αν είναι καλά, αργά ή γρήγορα θα του αφαιρεθούν. Ως προσευχή εννοούμε όχι μόνον αυτή που επιτελείται με το σώμα, αλλά και εκείνη που προσφέρεται στο Θεό με απερίσπαστο λογισμό. Γιατί, εάν σε ένα απ' αυτά τα δύο, αποσπασθεί η προσοχή του, άκαιρα, τότε ούτε το άλλο από μόνο του παρίσταται στο Θεό, αλλά στο δικό του θέλημα.

Ξαναρώτησε ο νομικός·

Έχει η σάρκα θέλημα αντίθετο της διανοίας;

Απεκρίθη τότε ο ασκητής·

Έχει, σύμφωνα με τον Απόστολο, που λέγει· *«Είμαστε και εμείς κάποτε απείθαρχοι, υπακούοντες στα θελήματα της σάρκας»*. Και αλλού· *«οι αμαρτωλές επιθυμίες είναι αντίθετες με το Πνεύμα, και φυσικά το Πνεύμα αντίθετο με τις αμαρτωλές επιθυμίες»*. Βλέπεις, λοιπόν, ότι έχει και επιθυμία και θέλημα, τα οποία αγνοούμε λόγω της απροσεξίας μας στους λογισμούς και της συγκαταθέσεως σ' αυτούς[8]. Γι' αυτό όχι μόνον όσοι αμελούν την προσευχή, αλλά και αυτοί που δεν προσέχουν τη διάνοιά τους, επηρεάζονται. Αυτά τα λέμε όχι για να κατακρίνουμε άλλους, αλλά ομολογώντας τις δικές μας ελλείψεις. Γιατί εκείνο είναι γνώρισμα υπερηφανίας, ενώ αυτό ταπεινοφροσύνης. *«Ο Θεός εναντιώνεται στους υπερήφανους, στους ταπεινούς όμως δίνει τη χάρη του»*. Δια της Χάριτος, δεν μας οδηγεί μόνο στη γνώση, αλλά και σε εξοικείωση με την ιερά αρετή. Κυρίως εννοώ την απερίσπαστη προσευχή, την οποία ούτε στο ελάχιστο δεν θέλει να αμελούμε ο μακάριος Παύλος, γι' αυτό και λέγει *«να προσεύχεσθε αδιάκοπα»*. Συγχρόνως όμως δηλώνει τη σταθερότητα και την προσήλωση του νου, λέγοντας· *«μην προσαρμόζεστε στη νοοτροπία αυτού του κόσμου, αλλά να μεταμορφώνεστε συνεχώς με τη μετάνοια, αποκτώντας το νέο φρόνημα του πιστού. Έτσι θα*

μπορείτε να διακρίνετε ποιο είναι το θέλημα του Θεού, το καλό και αρεστό στο Θεό και τέλειο».

Επειδή ο Θεός έθεσε διάφορες εντολές, για την ολιγοπιστία και την ασθένειά μας, με σκοπό ο καθένας ανάλογα με την προθυμία και την αγωνιστικότητά του να ξεφύγει από την κόλαση και να επιτύχει τη σωτηρία, γι' αυτό ο Απόστολος μας οδηγεί στο τέλειο θέλημα του Θεού, θέλοντας να μη κριθούμε καθόλου. Έχοντας την πείρα, ότι στην επίτευξη όλων των αρετών συνεργεί η προσευχή, δεν σταματά παντού και πάντοτε να προτρέπει γι' αυτή και να λέγει·

«Προσεύχεσθε συνεχώς και απευθύνετε τα αιτήματά σας σε κάθε περίπτωση προς το Θεό, οδηγημένοι από το Αγιο Πνεύμα του».

5. Από τον Απόστολο γνωρίζουμε ότι προσευχή με προσευχή διαφέρει. Άλλο είναι να παρακαλούμε το Θεό με προσηλωμένη διάνοια και άλλο να παρίσταται το σώμα και η διάνοια να περιπλανιέται. Άλλο, πάλι, είναι να ψάχνει την κατάλληλη ευκαιρία για να προσευχηθεί, αφού τελειώσει τις κοσμικές φροντίδες και του περισσεύει λίγος χρόνος και άλλο είναι με κάθε θυσία να προτιμά και να επιλέγει την ευχή από τις κοσμικές ενασχολήσεις, όπως λέγει ο Απόστολος· *«Να χαίρεστε πάντοτε με τη χαρά που δίνει η κοινωνία με τον Κύριο. Θα το πω και πάλι· να χαίρεστε. Σ' όλους να δείχνετε την καλοσύνη σας. Ο Κύριος έρχεται σύντομα. Για τίποτε να μη σας πιάνει άγχος, αλλά σε κάθε περίπτωση τα αιτήματά σας να τα απευθύνετε στο Θεό με προσευχή και δέηση, που θα συνοδεύονται από ευχαριστία».* Τα ίδια λέγει και ο μακάριος Πέτρος *«Γι' αυτό πρέπει να είστε εγκρατείς και νηφάλιοι για να μπορείτε να προσεύχεστε. Αφήστε όλες σας τις φροντίδες σ' αυτόν, γιατί αυτός φροντίζει για σας».* Ο ίδιος ο Κύριος πρώτος, γνωρίζοντας ότι όλα διασφαλίζονται με την προσευχή λέει, *«Μη μεριμνήσετε τι θα φάτε, ή τι θα πιείτε ή τι θα ντυθείτε, αλλά να επιζητείτε μόνο την βασιλείαν του Θεού και την επικράτηση του θελήματός του κι όλα αυτά θα ακολουθήσουν».*

Ασφαλώς ο Κύριός μας προσκαλεί σε μεγαλύτερα μέτρα πίστεως με τα λόγια του αυτά. Ποιός είναι αυτός που αφού αποτινάξει την μέριμνα των προσκαίρων και αποδεσμευθεί από αυτή, δεν θα πιστεύσει σ' Αυτόν και για τα αιώνια αγαθά; Ο ίδιος ο Κύριος δήλωσε αυτό λέγοντας *«Όποιος είναι αξιόπιστος στα λίγα, είναι αξιόπιστος και στα πολλά· κι όποιος είναι άδικος στα λίγα, είναι άδικος και στα πολλά».* Όμως και σε αυτό το σημείο έδειξε την φιλανθρωπία του για μας. Γνωρίζοντας ότι είναι απαραίτητη κάθε ημέρα η πρόσκαιρη επιμέλεια για τα σωματικά, δεν απαγόρευσε την καθημερινή φροντίδα, αλλά αφού μας παραχώρησε την παρούσα ημέρα μας συμβουλεύει θεοπρεπώς και φιλανθρώπως να μη μεριμνάμε για την αυριανή. Γιατί δεν είναι δυνατόν ενώ είμαστε άνθρωποι και φοράμε σάρκα να μην υπολογίσουμε καθόλου τις ανάγκες της σωματικής ζωής. Με προσευχή και εγκράτεια είναι δυνατόν τα πολλά να

περιοριστούν σε ολίγα, να παραβλεφθούν όμως τελείως είναι αδύνατον.

6. Όποιος, λοιπόν, επιθυμεί να φθάσει στην ανδρική τελειότητα και στο μέτρο της πληρότητας του Χριστού, σύμφωνα με τη Γραφή, δεν οφείλει να προτιμά την προσευχή από κάθε διακονία, ούτε βέβαια χωρίς ανάγκη να τις προκαλεί έτσι στην τύχη, ούτε και πάλι όταν τις συναντά από κάποια ανάγκη και οικονομία Θεού, με πρόφαση την προσευχή να τις απωθεί και να τις απορρίπτει. Πρέπει να διακρίνει τη διαφορά και να υπηρετεί την οικονομία του Θεού χωρίς να είναι απόλυτος. Εκείνος που δεν σκέπτεται έτσι δεν πιστεύει ότι η μία εντολή είναι διαφορετική από την άλλη και πιο περιεκτική, σύμφωνα με τη Γραφή, ούτε πάλι θέλει να φέρει σε πέρας όλες τις εντολές όταν εμφανίζονται κατ' οικονομία, όπως λέει ο προφήτης.

Απαραίτητες λοιπόν διακονίες είναι οι αναγκαίες και όσες κατ' οικονομίαν μας συμβαίνουν. Πρέπει να αφήνουμε τις άσκοπες ασχολίες και να προτιμούμε την προσευχή, ιδιαίτερα όσες μας παρασύρουν στην πολυτέλεια και στη χρηματική πλεονεξία. Γιατί όσο πιο πολύ κανείς, με τη χάρη του Θεού, τις περιορίσει και περικόψει τα δεσμά των βιοτικών πραγμάτων, τόσο περισσότερο συμμαζεύει το λογισμό του από τον ρεμβασμό. Και όσο πιο πολύ έχει περιορισμένο το λογισμό του από τις περιπλανήσεις, τόσο περισσότερο δίνει τόπο στην καθαρή προσευχή[9] και φανερώνει την ειλικρινή πίστη του στο Χριστό.

Εάν όμως κάποιος από ολιγοπιστία ή για κάποια άλλη αδυναμία δεν μπορεί να το κάνει αυτό, τουλάχιστον ας γνωρίζει την αλήθεια και όσο μπορεί να αυξάνει την προσπάθεια κατηγορώντας την ατέλειά του. Είναι προτιμότερο να απολογηθούμε για ελλείψεις, παρά για πλάνη και έπαρση. Ας σε πείσει σ' αυτό η παραβολή του Κυρίου που παρουσιάζει ένα φαρισαίο και έναν τελώνη. Γι' αυτό και εμείς προσπαθούμε κάθε μέριμνα του κόσμου να την αποκρούσουμε με την προσευχή και την ελπίδα. Επειδή όμως δεν μπορούμε να το κατορθώσουμε πλήρως, προσφέρουμε στο Θεό την εξομολόγηση των ελλείψεών μας, χωρίς να παύσουμε να φροντίζουμε γι' αυτές. Καλύτερα να κατηγορηθούμε για μερική έλλειψη, παρά για πλήρη εγκατάλειψη.

Για όλα όσα είπαμε προηγουμένως δηλαδή για την προσευχή και την απαραίτητη διακονία, απαιτείται μεγάλη διάκριση από το Θεό για να γνωρίσουμε πότε και ποια ασχολία οφείλουμε να επιλέξουμε από την προσευχή. Ο καθένας μας όταν ασχολείται με την αγαπημένη του απασχόληση νομίζει ότι εκτελεί την πρόπουσα διακονία και αγνοεί, ότι οφείλει να προκρίνει το τι αρέσει στον Θεό, και όχι στον ίδιο. Αυτό που κάνει περισσότερο δυσκολοδιάκριτα τα πράγματα είναι, ότι αυτές οι αναγκαίες και απαραίτητες εντολές δεν είναι πάντοτε οι ίδιες, αλλά πρέπει να προτιμάται η μία από την άλλη στον κατάλληλο καιρό. Γιατί η κάθε διακονία επιτελείται στην ώρα της και όχι

πάντοτε, η εργασία όμως της προσευχής είναι καθιερωμένη να γίνεται παντοτινά. Γι' αυτό το λόγο εκτός από τις πολύ αναγκαίες ασχολίες πρέπει αυτή να προτιμάμε. Όλοι οι απόστολοι διδάσκοντας αυτή τη διαφορά στο πλήθος που ήθελε να ενασχολούνται με διακονήματα έλεγαν· «*“Δεν είναι, σωστό εμείς ν' αφήσουμε το κήρυγμα του λόγου του Θεού και να ασχολούμαστε με διανομές τροφίμων. Φροντίστε, λοιπόν, αδελφοί, να εκλέξετε απ' ανάμεσά σας εφτά άντρες με καλή φήμη, γεμάτους από τη σοφία του Αγίου Πνεύματος. Θα ορίσουμε αυτούς να κάνουν αυτό το έργο, κι εμείς θα αφιερωθούμε αποκλειστικά στην προσευχή και στο έργο του κηρύγματος”*. Μ' αυτά τα λόγια συμφώνησε όλη η κοινότητα». Τι μαθαίνουμε απ' αυτά τα λόγια; Εκείνοι που δεν μπορούν να επιμένουν στην προσευχή, είναι καλό να επιδίδονται στη διακονία για να μην εκπέσουν και από τα δύο, ενώ εκείνοι που έχουν την δύναμη είναι προτιμότερο να μην αμελούν το ανώτερο.

7. Ακούοντας αυτά ο νομικός, ερώτησε:

Και πώς λοιπόν, οι σοφοί του κόσμου που παραμελούν την προσευχή δεν ξεπέφτουν, αλλά φυλάττουν τον εαυτό τους με τή φιλοσοφία;

Αναστέναξε ο ασκητής και είπε·

Πολύ καλά είπες ότι δεν πέφτουν. Γιατί με το να πέσουν μία φορά στην ολέθρια και διπλή πτώση, της έπαρσης και της αμέλειας, ούτε να ανορθωθούν μπορούν χωρίς την προσευχή, αλλά ούτε έχουν από που να πέσουν. Ποιός ο λόγος για τον διάβολο να μεριμνά και να παλεύει με όσους πάντοτε είναι πεσμένοι κατάχαμα και δεν μπορούν να ορθοποδήσουν ποτέ; Άλλοι βέβαια είναι εκείνοι που άλλοτε νικούν και άλλοτε νικώνται, που πέφτουν και σηκώνονται, που λυπούνται και λυπούνται, που πολεμούν και πολεμούνται, και άλλοι είναι, που παραμένουν στην πρώτη πτώση από υπέρμετρη άγνοια και δεν γνωρίζουν ούτε ότι έχουν πέσει, προς τους οποίους αξιολύπητα ο προφήτης λέει· «*Αν κάποιος πέσει δεν θα ξανασηκωθεί; Αν κάποιος το δρόμο του χάσει δε θα τον ξαναβρεί;*» και πάλι· «*Ξύπνα εσύ που κοιμάσαι, αναστήσου από τους νεκρούς, και θα σε φωτίσει ο Θεός*». Επειδή δεν θέλουν να αναλάβουν τον κόπο να σηκωθούν και να αφοσιωθούν στην προσευχή και να θλιβούν για χάρη της πίστεως και της μελλούσης βασιλείας του Θεού, λέει ο προφήτης· «*Καταστράφηκες, Ισραήλ, επειδή στράφηκες ενάντια σ' έμένα που είμαι ο μοναδικός σου βοηθός*»· δεν υπάρχει «*τραύμα, ούτε μώλωψ, ούτε πληγή φλεγμαίνουσα*», ούτε κάποιο κακό που γίνεται χωρίς να θέλουν. Αυτή η πληγή είναι εκούσιος. Αυτή είναι η «*αμαρτία που οδηγεί προς τον θάνατον*» που δεν μπορεί να γιατρευτεί ούτε με τις προσευχές των άλλων. «*Μεταχειριστήκαμε φάρμακα για την Βαβυλώνα αλλά δεν γιατρεύτηκε*», γιατί η ασθένεια είναι

αυτοπροαίρετη, και δεν επιτρέπει *«να επιθέσουμε κάτι ανακουφιστικό, ούτε λάδι, ούτε επιδέσμους»*, που είναι βοηθήματα από άλλους. Αυτά και τα παρόμοια λέει η αγία Γραφή σ' όσους υποτιμούν την προσευχή και την περιορίζουν μόνο στις ώρες της ανάγκης και στον καιρό της ασθενείας, ενώ ο Κύριος τη θέσπισε *«πάντοτε, νύκτα και ημέρα»*, και ο Απόστολος *«ασταμάτητα»* να προσφέρεται στον παντοδύναμο Θεό.

8. Πρόσεξε πως και η Παλαιά Διαθήκη συγκρατεί εκείνον που εμπιστεύεται τον εαυτό του και κομπάζει για τη σοφία του. Λέγει, λοιπόν αυτή, *«Στον Κύριο να εμπιστεύεσαι μ' όλη σου την καρδιά και στη δική σου σύνεση να μη στηρίζεσαι»*. Αυτά δεν είναι απλά λόγια, καθώς νόμισαν μερικοί και γι' αυτό μάζεψαν ένα σωρό βιβλία, και παρόλο που γνώρισαν την δύναμη όσων έχουν γραφεί, τίποτε δεν έπραξαν απ' αυτά. Επαίρονται για τα λεπτεπίλεπτα νοήματα και με λόγια και με διάφορους προβληματισμούς προβάλλουν τους εαυτούς τους για να δεχθούν μεγάλους επαίνους από εκείνους που είναι άπειροι στη φιλοσοφία. Επειδή όμως δεν γεύτηκαν τη φιλοπονία και ούτε καν θυμήθηκαν να την εφαρμόσουν, αποδοκιμάζονται πολύ από τον Θεό και από όλους τους φιλόπονους και ευσεβείς άνδρες. Γιατί χρησιμοποίησαν την εισαγωγική γνώση των Γραφών, όχι για εργασία, αλλά για επίδειξη και έτσι στερήθηκαν την ενεργό χάρη του Αγίου Πνεύματος. Αυτοί είναι οι *«καυχώμενοι για εξωτερικά πράγματα και όχι για τον ψυχικό τους κόσμο»*.

Όσοι, λοιπόν, είναι άπειροι αυτής της εργασίας είναι υποχρεωμένοι να ενσκήψουν σ' αυτή, γιατί αυτά που λέγονται από τη Γραφή ειπώθηκαν όχι μόνο για να τα κατανοήσουμε, αλλά και για να τα εφαρμόσουμε. Ας αρχίσουμε αυτή την εργασία και θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια προοδεύοντας, ότι με την προσευχή έρχεται στους πιστούς όχι μόνο η ελπίδα στο Θεό, αλλά και η βέβαιη πίστη, και η ανυπόκριτη αγάπη, και η αμνησικακία και η φιλαδελφία, και η εγκράτεια, και η υπομονή, και η βαθύτερη γνώση, και λύτρωση από τους πειρασμούς, και δωρεές χαρισμάτων, και καρδιακή εξομολόγηση, και συνεχή δάκρυα. Και όχι μόνον αυτά, αλλά και η υπομονή στις επερχόμενες θλίψεις, και η ειλικρινής συγχώρηση του πλησίον, και η επίγνωση του πνευματικού νόμου, και η ανακάλυψη της δικαιοσύνης του Θεού, και η επιφοίτηση του αγίου Πνεύματος, και η χορηγία των πνευματικών θησαυρών, και γενικώς όλα όσα υποσχέθηκε ο Θεός να χαρίζει στους πιστούς ανθρώπους και εδώ και στον μέλλοντα αιώνα. Με πιο απλά λόγια, είναι αδύνατο να αναλάβει στην ψυχή η εικόνα του Θεού, παρά μόνον με τη χάρη του Θεού και την πίστη του ανθρώπου που παραμένει, στην καρδιά του με πολλή ταπεινοφροσύνη και αμετεώριστο προσευχή.

Πώς, λοιπόν, αυτοί που είναι στερημένοι από τέτοια και τόσο μεγάλα αγαθά, λόγω αγνοίας και αμέλειας προσευχής, λένε ότι *«δεν έχουμε πέσει»*; Και αποδίδουν στον εαυτό τους σοφία, αυτοί που δε

γνωρίζουν ούτε την αρχή της συστάσεώς τους, και είναι ελεεινοί για την πτώση τους και ελεεινότεροι για την απειρία τους. Το μόνο κέρδος που έχουν είναι ότι μας κάνουν να πιστεύουμε περισσότερο στη Γραφή, που λέει· «*ό,τι ο κόσμος θεωρεί σοφία, είναι μωρία στα μάτια του Θεού*», «*η δε εκ Θεού άνωθέν εστι κατερχομένη παρά του Πατρός των φώτων*», της οποίας απόδειξη είναι η ταπεινοφροσύνη. Αυτοί, λοιπόν, που θέλουν ν' αρέσουν στους ανθρώπους, αντί της θεϊκής προτίμησαν την ανθρώπινη σοφία, και, επαιρόμενοι και καυχώμενοι γι' αυτήν, εξαπάτησαν πολλούς από τους απλοϊκούς, πείθοντάς τους να ασκούν την ευσέβεια προς το Θεό, όχι με τους κόπους της προσευχής και της ευλάβειας, αλλά με τα εύγλωπτα επιχειρήματα και τους λόγους της ανθρώπινης σοφίας, την οποία ο Απόστολος συνεχώς κατηγορεί και την ονομάζει κένωση του σταυρού. Λέει στην προς Κορινθίους επιστολή του· «*Η αποστολή που μου όρισε ο Χριστός δεν ήταν να βαφτίζω, αλλά να κηρύττω το ευαγγέλιο, χωρίς σοφά και περίτεχνα λόγια, ώστε ο θάνατος του Ιησού Χριστού στο σταυρό να μη χάσει το περιεχόμενό του*» και στή συνέχεια· «*Αλλά αυτούς που ο κόσμος τους θεωρεί μωρούς, εκείνους διάλεξε ο Θεός για να ντροπιάσει τελικά τους σοφούς· κι αυτούς που ο κόσμος τους θεωρεί ανίσχυρους, εκείνους διάλεξε ο Θεός για να ντροπιάσει τελικά τους κατά κόσμον ισχυρούς· κι αυτούς που ο κόσμος τους θεωρεί παρακατιανούς και περιφρονημένους, εκείνους διάλεξε ο Θεός, τα μηδενικά, για να καταργήσει όσους θαρρούν πως είναι κάτι*». Εάν, λοιπόν, ο Θεός δέχεται ευχάριστα, όχι τα λόγια της σοφίας του κόσμου, αλλά τους κόπους της προσευχής και της ταπεινοφροσύνης, όπως αποδείχθηκε, γιατί ματαιοφρονούν, και εγκαταλείποντας τον πρώτο τρόπο της θεοσέβειας ως δυσκολοκατόρθωτο, δεν θέλουν να σωθούν, ούτε με τον δεύτερο, αλλά ούτε καν με τον τρίτο;

9. Ο σοφός ρήτορας θέλησε να μάθει ποιοι είναι αυτοί οι τρεις τρόποι της θεοσέβειας, και απεκρίθη ο ασκητής·

Ο πρώτος είναι να μην αμαρτάνουμε· ο δεύτερος είναι να υπομένει εκείνος που αμάρτησε τις επερχόμενες θλίψεις, και ο τρίτος είναι, αυτός που δεν υπομένει τις θλίψεις, να πενθεί για τις ελλείψεις στην υπομονή. Γιατί, εάν δεν θεραπευθεί εδώ με τα διάφορα γεγονότα που πολύ ταιριαστά συμβαίνουν από τη Θεία Πρόνοια, κατ' ανάγκην επέρχεται η μελλοντική κρίση[10]. Εκτός, εάν μας δει ο Θεός να πενούμε και να είμαστε ταπεινωμένοι και με την παντοδύναμη αγαθότητά του, όπως αυτός γνωρίζει, να εξαλείψει τις αμαρτίες μας. Εάν, όμως, μαζί με την αμέλεια των όσων είπαμε, εγκαταλείψουμε το πένθος και την ταπείνωση, και επιπλέον υπερασπιζόμαστε τους εαυτούς μας με την εξάσκηση των λόγων της κοσμικής σοφίας για να κομπορρημονούμε με αυτούς ως οι πλέον ευλαβέστεροι, πώς είναι δυνατόν να ελεηθούμε κάνοντας αντίθετα από αυτά που προκαλούν

έλεος; Αλοίμονον! Πόσο ελκυστικό είναι το πάθος της ανθρωπαρέσκειας και δύσκολα να γίνεται αντιληπτό, αφού κυριεύει ακόμα και τους συνετούς. Γιατί των άλλων παθών οι ενέργειες είναι φανερές σε όσους μετέχουν σ' αυτά, γι' αυτό και κάνουν εκείνους που κυριαρχούνται από τα πάθη αυτά να είναι ταπεινόφρονες. Η ανθρωπαρέσκεια όμως κρύβεται μέσα στα λόγια και στα σχήματα της ευσέβειας, ώστε να μην είναι εύκολο να αντιληφθούν ούτε τις παρεκτροπές της όσοι δελεάζονται από αυτήν.

10. Ρώτησε πάλι ο κοσμικός

Ποιές είναι αυτές οι παρεκτροπές της ανθρωπαρέσκειας; Ή καλύτερα πριν από αυτό θέλω να μάθω τί είναι ανθρωπαρέσκεια, γιατί σε παρατηρώ ότι δεν δίνεις απαντήσεις σύμφωνα με τη φύση, αλλά κατηγορείς τα ωφέλιμα με ασυνάρτητες μαρτυρίες και ενώ είσαι αμαθής φιλοσοφείς για όλα. Γι' αυτό πες μου πρώτα τη σημασία της λέξεως «ανθρωπαρέσκεια» και έτσι θα σε πιστέψουμε ότι έχεις κατανοήσει και τη γενικότερη βλάβη της.

Ο ασκητής τότε είπε·

Ανθρωπαρέσκεια είναι, όπως νομίζω, το να είσαι αρεστός στους ανθρώπους. Αυτή πιστεύω ότι είναι η σημασία της λέξεως για την οποία συζητάμε.

Ο νομικός, με θαυμασμό για το λόγο ότι ειπώθηκε κάτι σπουδαίο, λέει·

Μίλησες πολύ σωστά. Γιατί, λοιπόν, ευλαβέστατε κατηγορείς άδικα το δίκαιο; Δεν σου φαίνεται ότι είναι δίκαιο να μην αφήνουμε στον καθένα τον έλεγχο των δικών του έργων, αλλά να αναθέτουμε στους άλλους καλύτερα την κρίση του καλού και όχι στους εαυτούς μας; Εγώ θα έλεγα να μη θεωρείται αρετή, ούτε στο ελάχιστο, αυτό που δεν αρέσει στους ανθρώπους και δεν επαινείται από τον πλησίον, πράγμα που άκουσα να το λέει και η Γραφή· *«Άσε να σε παινεύει άλλος κι όχι το στόμα σου, ξένος κι όχι τα χείλη τα δικά σου»*, και πάλι· *«Η συμπεριφορά του καθενός μας να είναι αρεστή στον πλησίον, ώστε να τον βοηθάει να προκόβει στο αγαθό κι έτσι να συντελεί στην οικοδομή της εκκλησίας»*, και αλλού· *«Αλλά, να ζείτε έτσι που να μη σκανδαλίζονται από τη διαγωγή σας ούτε οι Ιουδαίοι ούτε οι εθνικοί ούτε η Εκκλησία του Θεού»*. Ποιός όμως μπορεί να είναι άμεμπτος όταν δεν αρέσει στους ανθρώπους; Γιατί, λοιπόν, προχώρησες τόσο βαθειά τη σκέψη σου κατηγορώντας την ανθρωπαρέσκεια; Εάν όμως, σύμφωνα με τα λόγια σου, πρέπει να αποδεχόμαστε περισσότερο αυτούς που δεν είναι ευάρεστοι στους ανθρώπους, παρά αυτούς που είναι, έφθασε η ώρα να επαινέσεις

τους ληστές, τους φονιάδες, τους άρπαγες, τους δολιόφρονες, μόνο και μόνο επειδή δεν αρέσουν σε κανένα άνθρωπο.

Μην απορήσεις επειδή μέχρι τώρα σιωπήσαμε στα όσα είπες. Δεν το κάναμε επειδή τάχα δεν γνωρίζουμε τις Γραφές, ούτε επειδή αγνοούμε το δίκαιο, αλλά γιατί θέλαμε πρώτα ν' ακούσουμε τα δικά σου λόγια. Γνωρίζουμε, βέβαια, να δίνουμε συγχώρηση σ' όσους σφάλλουν στο λόγο, όταν δεν το κάνουν θεληματικά, αλλά λόγω απαιδευσίας, και δεν αποδίδουν κακία στις αγαθές ονομασίες, σφάλμα στο οποίο υπέπεσες και συ, ευλαβέστατε, παρά τη θέλησή σου. Γιατί ήθελες, όπως πιστεύω, ν' αποκαλύψεις την αυταρέσκεια και τα κακά που απορρέουν απ' αυτήν, και την ωνόμασες ανθρωπαρέσκεια. Επειδή λοιπόν αυτά που είπες δεν τα είπες από αμέλεια, αλλά από αμάθεια, είναι δίκαιο τώρα που φανερώθηκε η σημασία, να αποσιωπηθούν και οι αιτίες ως ψευδείς, οι οποίες πίστεψες ότι είναι τόσο πολύ κακές και δύσκολο να γίνουν αντιληπτές, ώστε να εξουσιάζουν και τους συνετούς.

11. Ο ασκητής κατανόησε πλήρως, ότι αγανακτεί όταν ελέγχεται φανερά και δεν δέχεται τίποτα απ' όσα ειπώθηκαν, γι' αυτό σιώπησε για λίγο, ώστε να υποθέσουν όλοι όσοι άκουγαν ότι απορροφήθηκε από τους συλλογισμούς και άφησε τις συμβουλές.

Έπειτα άνοιξε το στόμα του και είπε· Επειδή δεν είχα σκοπό να νικήσω, αλλά να ωφεληθώ, γι' αυτό είπα αυτά που είπα, ενώ εσύ μέχρι τώρα σιωπούσες, όχι επειδή αγνοούσες, όπως είπες, ποιο είναι το πιο δίκαιο, αλλά γιατί ήθελες ν' ακούσεις πρώτα τη δική μου άποψη. Γι' αυτό παρακαλούμε την εξοχότητά σου να ολοκληρώσεις όσα ανήγγειλες και να μας διδάξεις πώς η θεία Γραφή κατηγορεί την ανθρωπαρέσκεια με άλλο όνομα και όχι κατ' όνομα, την οποία Γραφή γνωρίζοντας πολύ καλά όλη, κακώς μέχρι τώρα εσιώπησες. Γιατί, όταν εσύ θα ερμηνεύεις τη Γραφή με τον τρόπο αυτό, όχι μόνο θα πεισθούμε για όσα είπες προηγουμένως, αλλά μέσα στις λεπτομερείς περιγραφές σου θα ανεχθούμε και άλλα πιο δίκαια, παρόλο που εμείς από αμάθεια, όπως είπες, ανταλλάξαμε τις λέξεις και κατηγορήσαμε ως πάθος την αρετή.

Ο κοσμικός άκουσε αυτά και αποκρίθηκε· Δεν είπα ότι γνωρίζω άριστα όλη τη Γραφή, αλλά εν μέρει μόνο. Συ λοιπόν μη με προτρέπεις να μιλήσω, αλλά εσύ άρχισε, εάν όμως δεν έχεις τι να απαντήσεις, σώπασε, και θα έχεις τη συγχώρεση από μας. Εάν βέβαια σου είναι εύκολο να δείξεις ότι η ανθρωπαρέσκεια κατηγορείται ονομαστικά, λέγε, και εμείς αναγκαστικά, έστω και παρά τη θέλησή μας θα ομολογήσουμε την αλήθεια.

Και ο ασκητής ερώτησε·

Ας έχουν τα πράγματα έτσι. Τις άδικες, όμως, κατηγορίες σου

εναντίον μου πού θα τις βάλλουμε;

Και ο νομικός απάντησε·

Στο νόμο της μακροθυμίας, που μας δίδαξες προηγουμένως.

Λέει τότε ο γέροντας προς αυτόν·

Επαινώ την σοφία σου, για να μη πω την πανουργία σου. Διότι με τη δήλωση της αγνοίας προκάλεσες τη συμπάθεια και με την υπόσχεση ότι θα δώσεις συγχώρεση, συμπέρανες εκ των προτέρων, ότι θα λάβεις και συ. Αλλ' ας τα αφήσουμε αυτά και ας έρθουμε στο θέμα μας.

12. Ακουσε λοιπόν τις κατηγορίες που λέει η Γραφή κατά της ανθρωπαρέσκειας. Πρώτα τον προφήτη που λέει· *«ότι ο Θεός διασκόρπισε τα κόκκαλα των ανθρωπαρέσκων λαέ μου· τους ντρόπιασε, γιατί ο Θεός τους είχε απορρίψει»*. Έπειτα ο απόστολος λέει· *«Όχι μόνο για τα μάτια, για να, είστε αρεστοί στους ανθρώπους»*· αλλού πάλι· *«Ή μήπως ζητώ να αρέσω στους ανθρώπους; Όχι· γιατί αν πράγματι ζητούσα να αρέσω στους ανθρώπους, δεν θα ήμουν υπηρέτης του Χριστού»*. Και πολλά άλλα παρόμοια θα βρεις ψάχνοντας μέσα στην αγία Γραφή.

Και ο κοσμικός αντέτεινε·

Τί λοιπόν; Κι αυτά που ανέφερα εγώ είναι γραμμένα, άρα η Γραφή έρχεται σε αντίφαση με τον εαυτό της;

Ο ασκητής απάντησε·

Η Γραφή δεν αντιφάσκει. Εμείς κλείνουμε τα μάτια στην κατανόηση της αλήθειας. Επειδή δεν είναι όλοι οι άνθρωποι ασεβείς, ούτε και όλοι ευσεβείς, γι' αυτό δεν οφείλουμε να αρέσουμε σε όλους, παρά μόνο στους αγαθούς. Παρόμοια δεν οφείλουμε να μην αρέσουμε σε όλους, παρά μόνο στους πονηρούς. Γι' αυτό και ο Κύριος φανερώνοντας αυτό στα Ευαγγέλια, λέει· *«Αλοίμονο αν όλοι οι άνθρωποι σας επαινούν»*. Και όχι μόνο σ' αυτούς, αλλά και σε εκείνους που μας φαίνονται καλοί μας απαγορεύει να προσπαθούμε να αρέσουμε, όταν δείχνουμε τα καλά μας έργα στους ανθρώπους, όχι για να μας ελέγξουν ή να μας μιμηθούν, αλλά για να λάβουμε έπαινο ή κάποια ανταπόδοση. Και ευλόγα. Γιατί, αν θέλει κάποιος να αρέσει στους ανθρώπους για χάρη μιας υλικής αμοιβής, τότε κανένα πνευματικό χάρισμα δεν παίρνει από τον Θεό, ούτε πρόκειται να λάβει κάτι από τις μέλλουσες ανταποδόσεις, χάνει δε και τον μισθό του, όπως το φανέρωσε ο Κύριος στα Ευαγγέλια όχι μόνο μία φορά,

αλλά πάμπολλες. Στα θέματα της προσευχής, της νηστείας, της ελεημοσύνης, όταν δίδασκε, έδινε εντολή να τα κρύβουμε επιμελώς αυτά από τους ανθρώπους.

13. Πριν τελειώσει καλά αυτά τα λόγια του, φώναξε δυνατά ο σχολαστικός.

Επιτέλους φθάνει. Ήδη πληροφορήθηκα για το θέμα αυτό. Σου απομένει να μας πεις φανερά, και όχι με αινίγματα και εικασίες, ποιες είναι οι παρεκτροπές της ανθρωπαρέσκειας, για να γνωρίσουμε με ακρίβεια, εάν είναι, όπως είπες, σκοτεινές και δυσεύρετες, τόσο που να μπορούν να κυριεύουν και τους συνετούς, διαφεύγοντας την προσοχή τους.

Ο ασκητής είπε·

Ακουσε με προσοχή και θα σου τις πω ονομαστικά. Μόνο πρόσεχε μήπως δεν θα τις βρεις ο ίδιος όλες αυτές σε όλους εκείνους να συνδέονται με το πάθος. Πρώτη και μητέρα όλων των παρεκτροπών είναι η απιστία. Ακολουθούν αυτή ως τέκνα ο φθόνος, το μίσος, η ζήλεια, ο δόλος, η φιλονεικία, η υποκρισία, η προσωποληψία, η οφθαλμοδοουλία, η καταλαλιά, το ψέμα, η υποκριτική ευλάβεια και όχι η αληθινή, και όλα αυτά τα δυσδιάκριτα και σκοτεινά πάθη. Το χειρότερο από όλα είναι ότι μερικοί με τη σοφία των λόγων τα παρουσιάζουν αυτά ως καλά και επικαλύπτουν την βλάβη που περιέχεται σ' αυτά. Αν θες, θα σου φανερώσω εν μέρει αυτήν την πανουργία τους.

Ο πανούργος ανθρωπάρεσκος συμβουλεύοντας έναν, σκέπτεται κακό εναντίον άλλου. Νουθετώντας τον πλησίον του, προβάλλει τον εαυτό του. Συνηγορεί στη δίκη, όχι για να αποδώσει το δίκαιο, αλλά για να πολεμήσει τον εχθρό του. Ελέγχει κολακεύοντας, μέχρι που κατηγορώντας να αναγνωρίσει τον εχθρό του. Διαβάλλει ανώνυμα, για να κρύψει την κακολογία του. Εξορκίζει τους πτωχούς να ομολογήσουν τι τους λείπει, με το πρόσχημα ότι θέλει να τους ενισχύσει, και όταν πουν τις ανάγκες τους, τους διασύρει ως επαίτες. Στους άπειρους καυχιέται και στους έμπειρους ταπεινολογεί, προσπαθώντας και από τους δύο να αποσπάσει τον έπαινο. Όταν εγκωμιάζονται ενάρετοι δείχνει την αποστροφή του και αλλάζοντας τη συζήτηση αποσπά την προσοχή και διαλύει το εγκώμιον. Τους έχοντας εξουσίαν όταν είναι απόντες τους εξευτελίζει, και όταν είναι παρόντες τους εξυμνεί κατά πρόσωπον. Τους ταπεινούς τους χλευάζει και στους δασκάλους ψάχνει να βρει μομφή. Την έλλειψη παιδείας την κοροϊδεύει, για να δείξει ότι ο ίδιος είναι σοφός. Τις αρετές όλων τις περιφρονεί, ενώ τις κακίες τις διατηρεί στη μνήμη του. Γενικά αναζητά ευκαιρίες και γίνεται ευτελής σε σημαίνοντα πρόσωπα, με σκοπό να ικανοποιήσει το πολύμορφο πάθος της ανθρωπαρέσκειας του. Προσπαθεί να κρύψει τα δικά του κακά με το

τέχνασμα της αποκάλυψης των άλλων.

Οι πραγματικοί μοναχοί όμως δεν συμπεριφέρονται έτσι, αλλά αντίθετα. Παραβλέπουν με συμπάθεια τα κακά των άλλων, ενώ τα δικά τους τα φανερώνουν στο Θεό. Γι' αυτό και από τους ανθρώπους που αγνοούν το σκοπό τους εξευτελίζονται. Αλλωστε δεν προσπαθούν να αρέσουν τόσο πολύ στους ανθρώπους, όσο στο Θεό, αυτόν θέλουν να ευαρεστήσουν και σ' αυτόν σμικρύνουν τον εαυτό τους ταπεινούμενοι, προσδοκώντας και για τα δυο την ανταπόδοση από τον Κύριο, που είπε· *«Όποιος υψώνει τον εαυτό του θα ταπεινωθεί, κι οποίος τον ταπεινώνει θα υψωθεί»*.

14. Ο δε σχολαστικός ενοχλήθηκε από τους ελέγχους και είπε·

Εγώ, μαζί με τις σκέψεις σου, ασκητά μου, θαύμασα και την πανουργία σου, για την οποία τους άλλους κατηγορείς, ενώ εσύ την έχεις συγκεκαλυμμένη. Επειδή στερείσαι της γενικής παιδείας, προσελκύεις την προσοχή προς την κατά Θεόν μωρίαν, λέγοντας ότι αυτή είναι η μεγίστη σοφία και ευάρεστη στο Θεό. Μαζί με αυτήν προβάλλεις την προσευχή και όλους τους κόπους χάριν της ευσέβειας, για να κρύψεις την καταφανή απαιδευσία σου με την αφανή ευλάβεια. Εάν πράγματι είσαι εργάτης των όσων λες, θα το δούμε αύριο που θα αναφερθούμε σ' αυτά.

Και λέγοντας αυτά, σηκώθηκε και έφυγε.

~~~~~

Ο Γέροντας αφού τον ξεπροβόδισε, στην επιστροφή αναστέναξε μεγαλοφώνως. Οι αδελφοί τον παρακαλούσαν επίμονα να τους πει την αιτία του στεναγμού. Και είπε τότε αυτός.

Παρατηρώ κάποιους από σας να είναι ταραγμένοι. Κατάλαβα ότι τα λόγια του νομικού δεν τα δεχθήκατε προς ωφέλεια, αλλά σας πείραξαν. Θεωρείτε τους εαυτούς σας προσβεβλημένους και όχι ωφελημένους για όσα ειπώθηκαν. Αυτή είναι η αιτία της λύπης μου, γιατί τον πνευματικό νόμο τον διδάσκουμε στους άλλους, ενώ οι ίδιοι δεν τον τηρούμε. Εάν όμως δεν διέκρινα σωστά τις σκέψεις των σκυθρωπών, και αυτοί κατέχουν το νόμο του Θεού και πιστεύουν, σύμφωνα με τη Γραφή, ότι όλα τα θλιβερά δεν επέρχονται άδικα σ' αυτούς, δώστε μου συγχώρεση σα γέροντας που είμαι για την ανεπάρκεια της κρίσεώς μου. Τουλάχιστον μόνον να πιστέψουμε ότι είμαστε υπεύθυνοι για τα λυπηρά που μας συμβαίνουν, αν όχι λόγω των προσφάτων πράξεών μας, αν όχι ως αίτιοι αυτών των ιδίων των γεγονότων, οπωσδήποτε όμως για κάποια παλιά οφειλή μας[11].

Τότε ένας από τους αδελφούς, που είχε εμπιστοσύνη στην εγκράτειά

του και αγνοούσε γι' αυτό την αλήθεια, ενώ προσπαθούσε να υπομένει τα θλιβερά, θεωρούσε όμως ότι ως μάρτυς έπασχε άδικα, αποκρίθηκε με θράσος·

Και πού λέγει η Γραφή ότι επέρχονται οι συμφορές στους ανθρώπους, ανάλογα με τα σφάλματα του καθενός και τη δίκαιη κρίση του Θεού;

Ο δε Γέροντας αποδεικνύοντας καλά αυτά για τα οποία μίλησε, είπε·

Αγαπητέ μου, αν το ερευνήσεις αυτό θα το βρεις σε πολλά κεφάλαια της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης. Αν θέλεις, θα σου παρουσιάσω και εγώ μερικά, και εσύ, μαθαίνοντάς τα, απόβαλε την υπερηφάνεια, ή καλύτερα την κακοφροσύνη, και κάνε κτήμα σου την ταπείνωση του Χριστού, που, λέει· *«Σηκώστε πάνω σας το ζυγό μου και διδαχτείτε από το δικό μου παράδειγμα, ότι είμαι πράος και ταπεινός στην καρδιά, και οι ψυχές σας θα βρουν ξεκούραση»*.

15. Ο υποτακτικός όμως διέκοψε το λόγο και είπε·

Εάν ο καθένας από μας μιμείται σ' αυτό την ταπείνωση του Χριστού, με το να θεωρεί τα επερχόμενα θλιβερά ως δικό του χρέος, όπως είπες, τότε είναι επόμενο να θεωρήσουμε ότι πάσχοντας ο Χριστός πλήρωσε δικό του χρέος. Γι' αυτό εγώ νομίζω ότι βλασφημεί εκείνος που το λέγει αυτό.

Ο ηγούμενος τα άκουσε όλα αυτά και λέγει· Προσπαθούσα εγώ να λύσω πρώτα την προηγούμενη ερώτησή σου, επειδή όμως πρόσθεσες και αυτή, υπάρχει κίνδυνος να μη δοθούν απαντήσεις με τη σύγχυση των ερωτήσεων. Εμείς όμως με τη χάρη του Κυρίου θα σε πληροφορήσουμε γι' αυτό, αφού σε αντερωτήσω αυτά που πρέπει. Πες μου, είναι χρεώστες μόνον αυτοί που δανείζονται δικό τους χρέος ή και εκείνοι που γίνονται εγγυητές τους;

Ο υποτακτικός απάντησε·

Είναι φανερό, ότι και εκείνοι που τους εγγυώνται.

Συνέχισε τότε ο γέροντας·

Γνώριζε λοιπόν καλά, ότι και ο Χριστός, που ανέλαβε την εγγύησή μας, έκανε τον εαυτό του χρεωφειλέτη, σύμφωνα με τις άγιες Γραφές· *«ο αμνός του Θεού, που παίρνει πάνω του την αμαρτία των ανθρώπων»*, *«αυτός που έγινε κατάρα για χάρη μας»*, *«αυτός που αναδέχθηκε τον θάνατο όλων των ανθρώπων και πέθανε για χάρη όλων»*, μόνον εσένα δηλαδή δεν ανέλαβε; Ομολόγησέ το αυτό

καθαρὰ και τότε εμείς θα έχουμε ηττηθεί.

Ο αδελφός γονάτισε, έκανε σχήμα μετανοίας και είπε·

Μολονότι ως νήπιο έσφαλα από άγνοια, όμως τον λυτρωτή των ψυχών μας και ανάδοχο δεν αρνούμαι. Γνωρίζω ότι καμμία άλλη ελπίδα σωτηρίας δεν απέμεινε στους ανθρώπους, όπως λέει ο Απόστολος· *«Γιατί όλοι έχουν αμαρτήσει και βρίσκονται μακριά από τη δόξα του Θεού. Ο Θεός όμως τους δικαιώνει χωρίς αντάλλαγμα, με τη χάρη του»*.

16. Καθώς λοιπόν όλοι ωφελήθηκαν με την επίγνωση και την μετάνοια του αδελφού, είπε ο γέροντας·

Μας απομένει λοιπόν να δείξουμε από τη Γραφή, ότι δεν επέρχεται άδικα στον καθένα κανένα από τα συμβαίνοντα λυπηρά, αλλά τα πάντα είναι σύμφωνα με την δίκαιη κρίση του Θεού, και άλλοι μεν πάσχουν λόγω των ιδίων κακών, άλλοι δε από την κακότητα των πλησίων τους[12]. *«Ό,τι κάνουν οι άδικοι, γυρίζει στον εαυτό τους και ό,τι αποφασίζει ο Κύριος είναι πάντοτε δίκαιο»*. Και πάλι· *«Πέφτει ποτέ κακό σε κάποια πόλη, που απ' τον Κύριο να μην έχει σταλθεί;»*. Αλλού λέγει· *«Όλα τα έργα του Κυρίου, έχουν δικαιοσύνη»*, και· *«Ό,τι σπέρνει ο άνθρωπος αυτό θα θερίσει»*. Ακόμη· *«Αν όμως η δική μας αδικία κάνει να φανερωθεί η δικαιοσύνη του Θεού, τότε τί να πούμε; Μιλώντας με ανθρώπινα κριτήρια, να ισχυριστούμε πως είναι άδικος ο Θεός όταν τιμωρεί; Όχι βέβαια!»*.

Να, και οι τρεις παίδες που ρίχθηκαν στο αναμμένο καμίνι, αυτό το φρόνημα μας διδάσκουν. Έλεγαν ότι ρίχθηκαν εξ αιτίας των δικών τους αμαρτιών και κατά παραχώρηση Θεού, αν και ανέλαβαν την ευθύνη όλου του λαού. Ο άγιος Δαυίδ όταν τον πίκρανε με τα λόγια του ο Σεμεϊ, ομολόγησε ότι θλιβόταν για τις δικές του αμαρτίες κατά παραχώρηση Θεού. Ο Ησαΐας επίσης, ο Ιερεμίας, ο Ιεζεκιήλ, ο Δανιήλ και οι υπόλοιποι προφήτες στο λαό και στα έθνη, προφήτευσαν ότι τα μελλοντικά κακά θα έλθουν πάνω τους ανάλογα με του καθενός την αμαρτία. Συγχρόνως ανέφεραν τις αιτίες αλλά και ποιες θλίψεις θα τους συμβούν. Έλεγαν χαρακτηριστικά. Για εκείνα που είπατε και για εκείνα που κάνατε, θα έλθουν πάνω σας εκείνα και εκείνα[13]. Σ' έναν ψαλμό ο μακάριος Δαυίδ αυτό το λέει ολοφάνερα· *«Το ξέρω. Κύριε, πως οι αποφάσεις σου είναι δίκαιες, πως καλά έκανες και με ταλαιπώρησες»*. Και αλλού· *«Στη χλεύη του ανόητου μη μ' αφήσεις. Σώπασα· το στόμα δεν ανοίγω, γιατί εσύ μ' έφερες εδώ που βρίσκομαι»*.

Γι' αυτό και εμείς για όσα ακούσαμε από τον νομικό, οφείλουμε να λέμε αυτό που είπε ο άγιος Δαυίδ στο Θεό· *«Σώπασα· το στόμα δεν ανοίγω, γιατί εσύ μ' έφερες εδώ που βρίσκομαι»*, και να τον ευχαριστούμε γιατί τον απέστειλε ως έλεγχον των πονηρών

λογισμών που κρυφά έχουμε μέσα μας, έτσι ώστε προσέχοντας με ακρίβεια τους λογισμούς μας να διορθωθούμε, χωρίς να έχουμε αμφιβολίες εάν αγνοούμε το μεγαλύτερο μέρος της κακίας μας. Είναι γνώρισμα του τέλειου ανθρώπου το να μη λησμονεί τα αμαρτήματά του. Γιατί, εάν αντιλαμβανόμαστε δύσκολα τα φανερά λάθη, πολύ περισσότερο τις πονηρές σκέψεις. Ας αντιληφθούμε, λοιπόν, ως λογικοί που είμαστε ότι για την δική μας ωφέλεια επιτρέπει ο Κύριος τις εφόδους των κακών και μέσω αυτών εργάζεται πολλά καλά σε μας. Πρωτίστως την ανακάλυψη των πονηρών λογισμών που κρυφά μας κατέχουν. Μετά από αυτή την ανακάλυψη, προστίθεται η ταπεινοφροσύνη, η αληθινή και απροσποίητη. Στη συνέχεια έρχεται η απαλλαγή από την μάταιη έπαρση. Γενικώς, έρχεται στην επιφάνεια κάθε κακία που εμφωλεύει μέσα μας. Είναι γραμμένο, το εξής: *«Ανθίζουν όλοι οι δραστής της παρανομίας, μα θα εξαφανιστούν για πάντα»*. Πρέπει τούτο να γνωρίζετε, αδελφοί, με πολλή ακρίβεια, ότι εάν δεν υπομείνουμε κάθε επερχόμενη θλίψη με πίστη και ευχαριστία, δεν μπορούμε να ανακαλύψουμε την κρυμμένη κακία μας[14]. Και αν αυτή δεν βρεθεί ξεκάθαρα, δεν μπορούμε ούτε τους τωρινούς πονηρούς λογισμούς να ανατρέψουμε, ούτε να ζητήσουμε συγχώρεση για τα προγενέστερα κακά, ούτε και θα είμαστε ασφαλείς για τα μελλοντικά αγαθά.

17. Ερώτηση: Αν τα λόγια του νομικού είναι έλεγχος για τις δικές μας πράξεις, τότε γιατί δεν θεωρούμε τους εαυτούς μας υπεύθυνους για όσα λέχθηκαν;

Απάντηση

Οι συμφορές που επέρχονται και οι έλεγχοι δεν αντιστοιχούν φανερώς με τις αιτίες που τις προκαλούν, αλλά από πνευματική άποψη διασώζουν με ακρίβεια τη δικαιοσύνη. Μπορούμε αυτό να το γνωρίσουμε από την αγία Γραφή. Μήπως εκείνοι που σκοτώθηκαν από την πτώση του πύργου του Σιλωάμ, έριξαν πάνω σε άλλους άλλον πύργο;

Ή, εκείνοι που οδηγήθηκαν αιχμάλωτοι στη Βαβυλώνα εβδομήντα χρόνια για να μετανοήσουν, πήραν κάποιους άλλους αιχμαλώτους για μετάνοια; Δεν είναι το ίδιο όμως, με τα γεγονότα που συμβαίνουν προς παιδαγωγία. Είναι, όπως οι στρατιώτες, που όταν συλληφθούν να κάνουν κάτι κακό, τιμωρούνται βέβαια, αλλά οι τιμωρίες τους δεν είναι ίδιες με τα κακά που έκαναν. Παρόμοια, όλοι μας παιδεύομεθα με ό,τι μας συμβαίνει, κατάλληλα, όπως πρέπει και για να μετανοήσουμε, όχι βέβαια με τον ίδιο τρόπο που αμαρτήσαμε, ούτε στον ίδιο καιρό, ούτε με τα ίδια πράγματα. Και αυτό είναι που κάνει πολλούς να μη πιστεύουν στη δικαιοσύνη του Θεού, δηλαδή η μετάθεση του καιρού και η ανομοιότητα των γεγονότων[15].

ΣΧΟΛΙΑ:

[1]. Με τα δύο πρόσωπα των συνομιλητών, ο άγιος Μάρκος παρουσιάζει δύο διαφορετικούς δρόμους προς τη θεογνωσία, ή μάλλον δύο διαφορετικές αντιλήψεις. Ο νομικός και κατά κόσμον σοφός, είναι υπέρμαχος της καταφάσεως του κόσμου, της δράσεως μέσα σ' αυτόν. Ο προσανατολισμός του είναι ο άνθρωπος και ο κόσμος και έμμεσα ενδιαφέρεται για το Θεό. Ο γέροντας ασκητής εκφράζει την οδό της θεογνωσίας που απαρνείται τον κόσμο ως έχει. Η οδός του είναι η φυγή εκ του κόσμου, όχι τόσο τοπικά όσο ηθικά, και η στροφή της προσοχής του ανθρώπου προς την ψυχή, δια καταδύσεως του νου στην αρρέμβαστο προσευχή, η οποία γίνεται η πύλη του θεϊκού φωτός.

Τα αισθητά έργα που αναφέρει ο νομικός είναι όλη η φιλανθρωπική και κοινωνική δραστηριότητα, την οποία ζητούν όλοι οι άνθρωποι της λογικής, της δράσεως, της δυνάμεως και της καταφάσεως του κόσμου. Τα στοιχεία του ορθόδοξου μοναχισμού δηλαδή το απόκοσμο, η ησυχία και η προσευχή, τους μεταφέρουν στην ατμόσφαιρα της σιωπής και της απραξίας. Ο νομικός, αμέσως μετά, σχολιάζει ότι είναι αργία της φύσεως η αποχή από τα αισθητά έργα γι' αυτό και είναι άξια κατακρίσεως. Διαχρονικά η άποψη αυτή είναι βασική αρχή της **θεωρίας του ακτιβισμού**, η οποία θέλει να είναι το κάθε πρόσωπο σε μία αέναο ενέργεια, σ' ένα διαρκές γίνεσθαι, στερημένο κάθε οντολογικού υποβάθρου.

Οι δυο διαφορετικές αυτές αντιλήψεις δημιουργούνται από την θεώρηση του κόσμου, που έχει η κάθε μία. Για τον ιδεολογικό στοχασμό που εκφράζει ο νομικός, ο κόσμος όπως είναι, είναι «καλός λίαν». Δεν χρειάζεται αλλαγή. Απλά μόνον βελτίωση, συμπλήρωση, πρόοδο, που γίνεται με την ανθρώπινη προσπάθεια. Συνεπικουρος έρχεται και ο Θεός με τα υπερφυσικά δώρα του, τα οποία συμπληρώνουν και τελειοποιούν ό,τι υπάρχει, επικάθηνται δηλαδή στα του κόσμου. Γι' αυτό και δίνει βαρύτητα ο νομικός στα αισθητά έργα στα οποία πέραν της φιλανθρωπικής κοινωνικής δραστηριότητας, μπορεί να λογισθούν και όλες οι προσπάθειες του ανθρώπου για την πρόοδο και την ευτυχία του κόσμου.

Η ίδια αντίληψη ισχύει και για τον άνθρωπο, ο οποίος είναι φύσει αγαθός, οπότε δεν χρειάζεται αλλαγή, μικρή μόνον βελτίωση με μία κατάλληλη αγωγή, με μία παιδεία η οποία θα συμπληρώσει το ήδη υπάρχον. Ο άνθρωπος αυτός θέλει το Θεό βοηθό στην επίγειο πρόοδό του και ευτυχία του για να βελτιώσει τη «φυσική περιουσία» του.

Εντελώς αντίθετο είναι το **ορθόδοξο εκκλησιαστικό φρόνημα**, το

οποίο βλέπει σε αντίθεση το Θεό και τον κόσμο, λόγω διαφθοράς του κόσμου από την ανθρωπίνη αυτονομία και αμαρτία. Επομένως ο άνθρωπος είναι φθαρμένη εικόνα του Θεού και δεν αντανakλά πλήρως το πρωτότυπο. Γι' αυτό κινείται εκ των άνω. Αναζητά πρώτα το αληθινό πρόσωπο του Θεού, μέσα στην αποκάλυψη και τη σάρκωσή Του, και στη συνέχεια ορίζει τον άνθρωπο ως αμαρτωλό και διεφθαρμένο πρόσωπο, που καλείται σε μετάνοια και συμμόρφωση με την εικόνα του αληθινού ανθρώπου, του Ιησού Χριστού. Γι' αυτό ο ασκητής παραιτείται από τα «αισθητά έργα», που σχετίζονται με την ενδοϊστορική «πρόοδο» του κόσμου, και επιλέγει την πορεία της αναπλάσεως και αναμορφώσεως μέσα στην εκκλησία του Χριστού. Αρνείται και απορρίπτει την κοσμική «περιουσία» του, λογισμούς, έργα και ύλες, για να ενδυθεί τον καινό άνθρωπο. Μετέχει στο μυστήριο του Σταυρού του Χριστού και γίνεται λιθάρι ζωντανό στην οικοδομή του νέου κόσμου, *«ιδού η σκηνή του Θεού μετά των ανθρώπων, και σκηνώσει μετ' αυτών, και αυτοί λαός αυτού έσονται, και αυτός ο Θεός μετ' αυτών έσται...»* (Αποκ. 21, 3).

[2]. Κάθε τι που μας συμβαίνει, κάθε θλίψη και αδικία, είναι επακόλουθο των δικών μας κακών. Σε άλλο λόγο του ο άγιος Μάρκος είναι πιο σαφής. *«Αι επερχόμεναι, θλίψεις τοις ανθρώποις - είναι γεννήματα- των ιδίων κακών»* (Περί των οιομένων § 9, σ. 132). Γι' αυτό προτρέπει να μην κατηγορούμε τους άλλους ανθρώπους ως αίτιους, για τις συμφορές που μας συμβαίνουν (Περί των οιομένων § 53, σ. 146).

Τη μυστική λειτουργία του πνευματικού νόμου, κάτω από τον οποίο όλοι ανεξαιρέτως βρισκόμαστε, αρχίζουμε να την ψηλαφούμε, όταν κυνηγάμε με αγάπη και προσευχή τη Χάρη του Θεού. Εμπόδιο είναι τα πάθη και όπου υπάρχουν πάθη, εκεί συμβαίνουν οι αρμόζουσες αθέλητες θλίψεις. Ή, όπως λέγεται στην παράδοση των αγίων, *«ενέργεια παθών, αποδημία χάριτος»*.

Ο άνθρωπος, όταν πλανηθεί από τις εμπαιθείς επιθυμίες του, η πάνσοφος Χάρη του Θεού *«εγκαταλείπει αυτόν και παραδώσει αυτόν εις χείρας πτώσεως αυτού»* (Σοφ. Σειράχ 4, 19). Είναι φρικτό ο άνθρωπος να εγκλωβιστεί στην *«πονηρία των επιτηδευμάτων αυτού»* (Ψαλμ. 27, 5).

Η ενεργοποίηση των παθών φανερώνει λήθη Θεού και ο άγιος Μάρκος σημειώνει *«Σύμβασις οδυνηρά μνήμην θεού παρέχει τω συνετώ· θλίβουσα κατά αναλογίαν τον επιλανθανόμενον του Κυρίου»* (Περί νόμου § 56, σ. 88). Το «κατά αναλογίαν» που λέγει, το ζύγισμα αυτό, ανήκει αποκλειστικά στη φιλανθρωπία του Θεού. Ως μυσταγωγός του πνευματικού νόμου ο άγιος Μάρκος δηλώνει απερίφραστα ότι οι ακούσιες θλίψεις, που μας συμβαίνουν, έχουν ως αιτία τα εκούσια πάθη μας. *«Ει πάν ακούσιον εκ των εκουσίων την αιτίαν έχει, κατά την Γραφήν, ουδείς ούτως εχθρός ανθρώπου, ως αυτός εαυτού τυγχάνει. Εκούσιων λέγει τον λογισμόν, ακούσιον δε την σύμβασιν»* (Περί των οιομένων § 96, σ. 158). Ο Θεός δε, με

πολλή φιλανθρωπία, σοφία και ταιριαστό τρόπο απονέμει «τα ακούσια τοις εκουσίοις» (Περί νόμου § 161, σ. 116). «Ο παντεπόπτης Θεός, ώσπερ τοις έργοις ημών αξίας επιφοράς απένειμεν, ούτω και τοις λογισμοίς και τοις εκουσίοις νοήμασιν» (Περί των οιομένων §177, σ. 186). Δηλαδή, σε όποιο βαθμό ανάπτυξης βρίσκεται η κακία μας, ανάλογη είναι και η καρποφορία της, η ακούσιος επιφορά της θλίψεως. Κανείς δεν ξεφεύγει από αυτή τη δίκαιη και ανυποχώρητη ενέργεια του πνευματικού νόμου, εκτός μόνον «δια προσευχής και μετανοίας» (Περί νόμου § 95, σ. 98). Στη συνέχεια αυτού του διαλόγου με το νομικό, στο 17ο κεφάλαιο, διευκρινίζει ο Άγιος, ότι οι συμφορές και οι ακούσιες θλίψεις δεν έχουν φανερή αντιστοιχία με τις αιτίες τους, δηλαδή με τα εκούσια έργα της κακίας μας, γι' αυτό και πολλοί απιστούν στη δικαιοσύνη του Θεού.

[3]. Είναι ανάγκη να μην επιτρέψουμε να βεβηλωθεί από τον δαίμονα του μίσους και της εκδικήσεως, η εικόνα του αδελφού μας, που βρίσκεται στη συνείδησή μας. Το γεγονός ότι κάποιος έκανε ένα κακό σε μένα ή σε κάποιον άλλο, δεν μπορεί να ελαττώσει στα μάτια μου την άμετρη αξία του μυστηρίου της αγάπης του Θεού. Εφ' όσον προσφέρουμε στη θεία λατρεία και στις προσευχές μας, ενώπιον του Χριστού το κάθε τι, ακόμα και τον εαυτό μας, είναι επακόλουθο να του προσφέρουμε και τις σχέσεις μας με τους αδελφούς μας. Εξ' άλλου ο Χριστός είναι που έφερε ενώπιόν μου, τον κάθε συγκεκριμένον πλησίον, και έβαλε και εμένα ενώπιόν του, ώστε με την αγαπητική σχέση του ενός προς τον άλλο, να γίνεται μία κοινή θυσία προσφοράς προς τον ουράνιο Πατέρα. Ο Θεός καλεί εμάς δια των άλλων, και τους άλλους μέσω ημών. Εάν κόψουμε αυτήν την κοινωνία με την εκδίκησή μας προς τον αδελφό, υπάρχει αλλοτρίωση, διότι ο διάλογος με τον πλησίον μου είναι συγχρόνως διάλογος δικός μου και δικός του με τον Θεό. Τον Θεό δεν μπορείς να τον συναντήσεις παρά μόνον μέσα στην αγάπη για τον άλλο. Η εκδίκηση απομονώνει και δεν αφήνει να φθάσει η συγχώρεση του Θεού σ' εμάς και έτσι μένει ασυγχώρητη η κακία μας... όσο «δίκαιο» και αν έχουμε.

[4]. Η υπομονή στα επερχόμενα ακούσια λυπηρά της ζωής, με την σταθερή πεποίθηση ότι είναι γεννήματα των δικών μου κακιών, είναι ένδειξη ότι ενεργώ «κατά φύσιν». Διότι, αντίθετα «όταν εις το παρά φύσιν γένηται, επιλανθάνεται της δικαιοσύνης του Θεού» και μάχεται με τους ανθρώπους, πιστεύοντας ότι τον αδικούν. Όταν, λοιπόν φεύγει ο άνθρωπος από την ενέργεια του «κατά φύσιν», «εμπίπτει εις την αμαρτίαν και εις τας επακολουθούσας αυτή δεινάς συμβάσεις, καν μη προσφάτως (= άμεσα, στον τρέχοντα χρόνο), αλλά τω ιδίω καιρώ, καθώς οίδεν η του Θεού δικαιοσύνη» (Περί των οιομένων § 83, σ. 154). Γίνεται επομένως αληθινά σοφός όποιος υπομένει με προσευχή τα επερχόμενα θλιβερά με ασάλευτη πίστη στη δικαιοσύνη

του Θεού, διότι κάθε συμβάν θα του γίνει «θεογνωσίας διδάσκαλος» (Περί των οιομένων § 58, 59 σ. 148).

[5]. Η συνείδηση όλων των αγίων είναι αυτή για τις ακούσιες θλίψεις. Αναγνωρίζουν ότι οι θλίψεις ξεφυτρώνουν λόγω παλαιών ή ξεχασμένων παραπτωμάτων τους ή για να γιατρευθεί κάποιο συγκεκριμένο πάθος τους. Γι' αυτό και ευχαριστούν το Θεό «*επί πάση συμβάσει*» (Περί των οιομένων §187, σ. 190). Γνωρίζουν ότι «*εις τας ακουσίους οδύνας το έλεος του Θεού θαυμασίως εγκέκρυπται, τον υπομένοντα εις μετάνοιαν έλκον και απαλλάττον της αιωνίου κολάσεως*» (Περί των οιομένων § 130, σ. 168). Επιθυμεί δηλαδή ο Θεός να αυξήσει την αγιότητά τους, γι' αυτό με δικαιοσύνη και φιλανθρωπία, τους καθαρίζει μέσω των ακουσιών θλίψεων από παλαιές πληγές της αμαρτίας. Ο Θεός «πειράζει» για να προσφέρει πλούσια τη Χάρη Του, και την προσφέρει όπου υπάρχει ήδη ζύμη πνευματικής σοφίας, μέσω της εργασίας των εντολών Του. Η Σοφία αυτή «*διανοίγει τον νουν*» (Λουκ. 24, 45) και τον κάνει ικανό να υπομένει με ανδρεία και να θεωρεί ως δική του την πονηρία, αυτών που τον αδικούν (Περί των οιομένων §193, σ. 190). Φρόνημα αδιανόητο και παράλογο για ανθρώπους εκτός Εκκλησίας.

[6]. Η ακούσιος μνήμη παλαιών αμαρτιών, στην ασκητική ορολογία ονομάζεται πρόληψις (Περί νόμου §140, σ. 110). Αγωνίζεται ο πιστός να αποβάλλει κάθε εκούσιο κακία από τη διάνοιά του, και όταν αρχίζει να εισέρχεται ο νους του στον τόπο της καθαρότητός του, τότε έρχεται να πολεμίσει «*πάθεσι τοις κατά πρόληψιν*» (Περί νόμου § 139, σ. 110). Ο αρχικός αγώνας είναι να κοπούν όλα τα κλωνάρια του δένδρου της κακίας στο χώρο της ψυχής. Η ρίζα όμως συνεχίζει και μετά να δίνει νέα βλαστάρια που τροφοδοτούνται από τις «εν αγνοία» αμαρτίες, τις ξεχασμένες και παλιές. Τότε αρχίζει η εργασία του οργώματος της ψυχικής γης για να πεταχθούν όλες οι ρίζες, «*πάθη κατά πρόληψιν*», και τα ριζίδια, δηλαδή λερωμένες εικόνες και λογισμοί της ενυπάρχουσας κακίας. Εργασία πολυχρόνιος, πλήρης πόνου, αλλά και φωτοφόρος. Σ' αυτή την εργασία μεγάλη ωφέλεια προσφέρουν οι ακούσιες θλίψεις.

[7]. Η κenoδοξία και η θυγατέρα της η υπερηφάνεια αντιτάσσονται στην τάξη του Θεού, στον τρόπο ζωής που απαιτείται για την είσοδο στη Βασιλεία Του. Η κenoδοξία θέτει ως κέντρον τον εαυτό της και βυθίζεται αργά και σταθερά στο καταθλιπτικό κενό από το οποίο μας εκάλεσε ο Δημιουργός. Υποκύπτοντας στην «εξουσία» της, γινόμαστε ανίκανοι να διακρίνουμε την παρουσία της στις κινήσεις της καρδιάς και του νου. Με την κenoδοξία απομονωνόμαστε στον εαυτό μας ακόμη και όταν στρεφόμαστε προς τα έξω, στο περιβάλλον, προς αναζήτηση κάποιου αντισταθμίσιματος. Τότε «*διασώζουμε*» την ύπαρξή μας με την υπερβολική βιοτική μέριμνα. Αντίθετα, καλλιεργώντας ο πιστός στη ψυχή του την ταπείνωση και

την προσευχή, τα ζωτικά έργα του πνευματικού νόμου, δεν βλέπει αντίθεση μεταξύ της πνευματικής αυτής καταστάσεως και της ενεργείας του Θεού στον έσω άνθρωπο. Ταπεινούμενος εκούσια ο άνθρωπος, θεωρεί ενώπιόν του την ασύλληπτο ταπείνωση του Θεού και ιλιγγιά. Η ταπείνωση τον επαναφέρει «εις την οικείαν αξίαν». Σ' αυτό που οντολογικά αξίζει, ούτε πιο πάνω ούτε πιο κάτω. Εξομαλύνονται οι σχέσεις του με τους συνανθρώπους του και γίνονται διαφανείς. Η ταπείνωση του χαρίζει την κοινωνία και την αλληλοπεριχώρηση με τους αδελφούς και είναι ο τρόπος ζωής που απαιτεί η είσοδος στη Βασιλεία του Θεού.

[8]. Η επιθυμία και το θέλημα της σάρκας, ως νόμος που αντιστρατεύεται τον πνευματικό νόμο, είναι μία παλαιότερα που δοκιμάζεται η ανθρώπινη ελευθερία και προαίρεση. Ο προσευχόμενος ζει αυτόν τον «διχασμό», έντονα. Η σάρκα έχει δική της επιθυμία και θέλημα, γιατί μετέχει της αλόγου φύσεως, και γίνεται το σώμα ο κύριος φορέας της ανταρσίας της. Το σαρκικό θέλημα, ως μία άλλη δύναμη ξέχωρα από το νου, η οποία όμως επεκτείνεται στο νου, στη λογική, στη διάνοια, στη μνήμη και σε όλες τις ψυχικές λειτουργίες, γίνεται πλέον σαρκικό φρόνημα. Ο νόμος, λοιπόν, της σάρκας ενεργεί στις αισθήσεις και ο νόμος του πνεύματος στο νου. Ο νόμος της σάρκας, δια των αισθήσεων συνδέεται με το περιβάλλον και τις ύλες των πραγμάτων, ενώ ο νόμος του πνεύματος, όταν ενεργεί στο νου, προξενεί την άμεση ένωση με το Θεό. Τόσο πολύ, όμως, έχει ριζώσει λόγω των αισθήσεων στην ανθρώπινη φύση η δύναμη του σαρκικού φρονήματος, ώστε οι πολλοί να νομίζουν ότι δεν είναι τίποτα άλλο ο άνθρωπος, παρά μόνον σάρκα που έχει την αίσθηση, ως μέσο απολαύσεως, της παρούσης ζωής (Αγίου Μαξίμου, *Εκατοντάς Δ'* 9-10, σ. 169). Το θέλημα της σάρκας, οι απαιτήσεις της φύσεως, παρουσιάζονται ως απόλυτη φυσική επιθυμία, κυρίως με το προσωπείο της υπαρξιακής δίψας, που επιζητά μία πληρότητα καθολική. Ο άγιος Μακάριος ο Αιγύπτιος σχολιάζει για τον άνθρωπο μετά την πτώση, ότι «*από του Θεού απέθανε, τη δε ίδια φύσει ζη*» (Αγίου Μακαρίου, *Ομιλ. 12, Β'* ΒΕΠ 41, σ. 206). Με την αποδημία της θείας Χάριτος ζει στα αποπνικτικά όρια της φύσεώς του, που ζητάει να πετύχει μόνη της ό,τι θα μπορούσε να πραγματοποιήσει ο άνθρωπος μόνο σε ενότητα με το Θεό. Η φύση όμως έχει ορισμένα όρια και δυνάμεις, τα οποία εξαντλούνται και φθείρονται. Είναι κοινή ασκητική εμπειρία ότι το θέλημα της σάρκας δεν νικιέται με τις δυνάμεις της φύσεως. «*Ο ων υπό αμαρτίαν ου δύναται μόνος περιγενέσθαι του σαρκικού θελήματος. Διότι τον ερεθισμόν άπαυστον και εγκείμενον έχει τοις μέλεσιν*». (Περί των οιομένων § 146, σ. 176). Αν προσπαθήσει κανείς μόνον με τις δυνάμεις της φύσεώς του, ψυχικές και σωματικές, να αντισταθεί, αιχμαλωτίζεται στην ίδια την επαναστατημένη αυτονομία του. Επίσης, στην πάλη αυτή με το νόμο της σάρκας, δεν υπάρχουν κανόνες λογικά

προσδιορισμένοι γιατί η λογική είναι αιχμάλωτη του θελήματος της σάρκας. Απλά, ακολουθούμε την αγιοπατερική παράδοση παραδίδοντας τους εαυτούς μας, δια της προσευχής, στη Χάρη του Θεού. *«Παν το εν τω κόσμω, η επιθυμία της σαρκός και η επιθυμία των οφθαλμών και η αλαζονεία του βίου... (και) εάν τις αγαπά τον κόσμον, ουκ έστιν η αγάπη του πατρός εν αυτώ»* (Α' Ιωάν. 2, 15-16).

[9]. Η αμετεώριστος και καθαρή προσευχή είναι όρος υψηλό, τόπος στον οποίο στοχεύουν όλοι οι αγώνες όσων αγαπούν το Θεό. Η δε καθαρότης, ή η μη καθαρότης της προσευχής διακρίνεται ως εξής· *«καθ' όν καιρόν προετοιμάζεται ο νους να προσφέρει μίαν εκ των κινήσεων* (δηλ. δεήσεως, αιτήσεως, ευχαριστίας και αινέσεως), *εάν συμμιγή μετ' αυτού έννοιά τις ξένη, ή λογισμός άλλου τινός πράγματος, η προσευχή εκείνη δεν λέγεται καθαρά»* (Αγιος Ισαάκ, Λόγος ΛΒ', «Αστήρ», σ. 118). Ο άγιος Μάρκος σχολιάζει ότι η καθαρή προσευχή είναι σημείον και απόδειξη φιλοθεΐας, ειλικρινούς πίστεως στο Χριστό, ενώ αντίθετα, ο ρεμβασμός, η περιπλάνηση του νου είναι τεκμήριον φιληδονίας (*Περί των οιομένων* §90, σ. 156) και γίνεται όχημα της φαντασίας. Ο τόπος της καθαρής προσευχής, όπου ο νους και η καρδιά είναι ενωμένοι επί το αυτό, είναι φανέρωση της φιλοθεΐας του ανθρώπου, λόγω των πειρασμών που υπομένει για να κρατήσει αυτό το μέτρο της πίστεως. *«Όταν ίδη ο διάβολος ότι ο νους εκ καρδιάς προσηύξατο τότε μεγάλους και κακοτέχνους πειρασμούς επιφέρει»* (*Περί των οιομένων* § 81, σ. 154).

[10]. *«Όταν ενάρμαρτος ψυχή τας επερχόμενας θλίψεις ου καταδέχεται, τότε οι άγγελοι περί αυτής λέγουσιν· "Ίατρεύσαμεν την Βαβυλώνα, και ουκ ιάθη"»* (*Περί των οιομένων* § 75, σ. 152). Οι διάφορες επερχόμενες θλίψεις που συμβαίνουν πολύ ταιριαστά ως γεγονότα της ζωής και σκοπόν έχουν την θεραπεία της ψυχής, όταν πραγματοποιείται αυτή, γίνεται η πλέον ουσιώδης δοξολογία προς το Θεό. *«Εκείνος όμως που μένει αναίσθητος σ' αυτή τη θεραπεία, δίκαια χωρίζεται από τη χάρη που του δόθηκε και παραδίνεται στη σύγχυση των παθών και αφήνεται να καταλήξει στη διάπραξη εκείνων των αμαρτημάτων που επιθυμούσε εσωτερικά»* (Αγίου Μαξίμου, *Εκατοντάς Γ'*, 89, σ. 165).

Οι «προσφυείς συμβάσεις» είναι ένα θέμα στο οποίο συχνά επανέρχεται ο άγιος Μάρκος στους λόγους του. Σ' ένα σημείο σχολιάζει ότι όπου υπάρχουν πράγματα, δηλ. ύλες, και κατά συνέπεια ανάλογοι λογισμοί και πάθη, εκεί αρμόζουν *«και τα προσφυώς λεγόμενα»* (*Περί μετανοίας VII*, σ. 238). Γι' αυτό επαινείται σ' όλη την ασκητική παράδοση η ακτημοσύνη. Θα λέγαμε ότι ο Θεός «μετράει» και «ζυγίζει» το λογισμό του καθενός, κατά πόσο είναι προσκολλημένος στην ύλη και την έχει κάνει άξονα ζωής, δηλ. κατά πόσο φέρεται εμπαθώς προς αυτή, (*Περί νόμου* § 89, σ. 96). Στο ζύγισμα δε αυτό είναι αλάθητος (*Περί νόμου* § 91, σ. 96).

Ενώ επιτηδεύεται ο άνθρωπος και εργάζεται αυτά που μπορεί, σύμφωνα με τα θελήματά του, ο Θεός, με την ακριβοδίκαιη δικαιοσύνη του, απονέμει «το προσφυές», το πιο κατάλληλο και ταιριαστό μέσω αυτών των ιδίων πραγμάτων που εμπαθώς εργάζεται ο άνθρωπος «*καν θέλωμεν, καν μη θέλωμεν*» (Περί νόμου § 72, σ. 92 και §113, σ. 102). Βέβαια, μ' άλλον τρόπο και σ' άλλο χρόνο. «*Κατά την εκάστου έννοιαν απαντά το σφειλόμενον την δε ποικιλίαν της αρμοδίου επιφοράς μόνος ο Θεός επίσταται*» (Περί των οιομένων §60, σ. 148). Στην ποικιλομορφία των διαφόρων ακουσίων γεγονότων και θλίψεων, που πολύ ταιριαστά μας συμβαίνουν λόγω των εκουσίων παθών μας, σύμφωνα με τον πνευματικό νόμο, ο νους, που βρίσκεται σε προσευχή και μετάνοια, αντιλαμβάνεται αυτό που «χρωστάει», δηλαδή τον εκούσιο εμπαθή λογισμό ή την πράξη, που είναι η αιτία, την ποικιλία όμως των «αρμοζουσών επιφορών» μόνον ο Θεός γνωρίζει. «*Ο παντεπόπτης Θεός, ώσπερ τοις έργοις ημών αξίας επιφοράς απένειμεν, ούτω και τοις λογισμοίς και τοις εκουσίοις νοήμασιν*» (Περί των οιομένων § 177, σ. 186). Σ' αυτές τις ακούσιες επερχόμενες θλίψεις πολλοί αντιστέκονται ποικιλοτρόπως και εφευρίσκουν διάφορα βοηθήματα, αλλά με τη στάση τους αυτή δηλώνουν ότι έχουν αγνωσία της αληθείας και έτσι αυξάνουν την οδύνη που γεννούν τα πάθη τους, διότι αυτά ενεργοποιούνται περισσότερο, και επιπλέον στην μελλοντική κρίση, «*εν εξόδω δια την ανυπομονησίαν απόδειξη άπιστον*» (Περί νόμου § 94, σ. 98). Γι' αυτό συμβουλεύει ο άγιος Μάρκος, «*φεύγε πειρασμόν δι' υπομονής και δεήσεως· ει δε εκτός τούτων αντιτάσσει, περισσοτέρως επέρχεται*» (Περί των οιομένων § 98, σ. 158).

11. Είμαστε υπεύθυνοι για τα ακούσια λυπηρά, που μας συμβαίνουν λόγω των εκουσίων πράξεων και λογισμών μας και είναι τα δεύτερα αίτια των πρώτων. Υπάρχουν «τα εν γνώσει και τα εν αγνοία πταίσματα». Υπάρχουν παλαιά χρεωστούμενα, που πολλά έχουμε ξεχάσει, αλλά δεν έχουν τακτοποιηθεί. Ίσως σ' αυτές τις περιπτώσεις να μην έχει ενεργοποιηθεί ο πνευματικός νόμος λόγω μακροθυμίας του Θεού και της παναγάθου προνοίας Του. Υπάρχει, όμως, και ένα όριο αμαρτίας που το αναφέρει πολλές φορές η Γραφή, είτε σε πρόσωπα είτε σε λαούς. Σε πρόσωπα, χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του βασιλέως Σαούλ, ο οποίος όταν έδειξε απιστία και ανυπακοή στο θέλημα του Θεού, και του προφήτεψε ο Σαμουήλ ότι θα χάσει τη βασιλεία (Α' Βασ. 15, 28), παρέμεινε στο θρόνο, μέχρις ότου αύξησε την κακία του και εξήντησε την μακροθυμία του Θεού, και παρέλαβε στη συνέχεια τη βασιλεία ο προφήτης Δαυίδ. Σε επίπεδο λαών, έχουμε την περίπτωση που ο Θεός αναβάλλει την εγκατάσταση του λαού του στη γη της επαγγελίας, διότι δεν είχαν εξαντλήσει ακόμα με τις αμαρτίες τους την μακροθυμία Του ο λαός των Αμοραίων, που κατοικούσαν τότε εκεί. Γι' αυτό στέλνει το λαό του στην Αίγυπτο, μέχρι να υπερβούν αυτό το όριο της αμαρτίας οι λαοί αυτοί (Γεν. 15, 16). Όταν επιστρέφουν στη συνέχεια, μετά

τετρακόσια χρόνια, ενεργοποιείται ο πνευματικός νόμος και οι λαοί αυτοί εξαφανίζονται από την ιστορία, διότι είχαν ανεξόφλητα και υπέρμετρα χρέη αμαρτιών. Στην περίπτωση των Νινευιτών, με την μετάνοια που επέδειξαν και την εκτενή δέηση, ανέβαλαν την καταστροφή της πόλεώς των. Επειδή όμως δεν ήταν συνεχής η μετάνοιά των, τελικά επήλθε η καταστροφή αργότερα (*Τωβίτ* 13, 4). Αυτά, όλα, τα ιστορικά αλλά και τυπολογικά παραδείγματα της Γραφής, είναι οδηγοί για να κατανοήσουμε τον τρόπο που ενεργοποιείται ο πνευματικός νόμος, στον οποίο απαξάπαντες υποκείμεθα. Διότι, όπως λέγει ο άγιος Μάρκος, *«και όλως δε εκάστω πράγματι, καλώ τέ και κακώ, φυσικώς επακολουθείν το δέον απένειμε, και ουκ επινοητικώς, ως τινές νομίζουσιν, οι τον πνευματικόν αγνοούντες νόμον»* (*Συμβουλία νοός*, III, σ. 404-406). Φυσικώς λέγει, και όχι επινοητικώς, ακολουθώντας τη φυσική πορεία της σποράς και του θερισμού. Ό,τι σπέρνει κανείς, τούτο και θερίζει. Όλη η ποικιλομορφία των προβλημάτων, σε πρόσωπα και σε λαούς, ανάγεται σε ένα, στην ποιότητα της σχέσεως του καθενός ανθρώπου με τον σαρκωμένο Θεό.

[12]. Στο σημείο αυτό του λόγου ο άγιος Μάρκος γίνεται σαφέστερος, με τη διάκριση, ότι άλλοι πάσχουν από δικές τους αμαρτίες και άλλοι από την κακότητα του πλησίον τους, που και αυτή η περίπτωση δεν είναι εκτός της παναγάθου προνοίας του Θεού. Βέβαια είναι κατά πολύ λιγότεροι οι ευσεβείς που αδικούνται, *«εισί γαρ τινες ευαρεστούντες και πειραζόμενοι. Γέγραπται γαρ... οι ευσεβώς θέλοντες ζην εν Χριστώ διωχθήσονται»* (*Περί νόμου* §175, σ. 118). Η περίπτωση που η ευσέβεια ενός γίνεται αιτία να αδικηθεί, αναφέρεται χαρακτηριστικά στη Σοφία Σολομώντος: *«εγένετο ημίν εις ελέγχον εννοιών ημών, βαρύς εστιν ημίν και βλεπόμενος, ότι ανόμοιος τοις άλλοις ο βίος αυτού... εις κίβδηλον ελογίσθημεν αυτώ, και απέχεται των οδών ημών ως από ακαθαρσιών»* (*Σοφ. Σολομ. 2, 14-16*).

Το παράλογο, όμως, της αδικίας αναμοχλεύει όλη την ύπαρξη και δοκιμάζεται η πίστη προς το Χριστό. Είναι αδύνατο να υποστεί με χαρούμενη διάθεση ο ευσεβής την αδικία, χωρίς να είναι ασάλευτη η πίστη του στο Χριστό, και να ελπίζει στη Θεία δικαιοσύνη (*Περί νόμου* §44, σ. 86). Η Χάρη δε του Θεού τον παρηγορεί ανάλογα του βάρους της θλίψεως (*Περί νόμου* §43, σ. 86).

«Καλόν είναι να υπομένουμε τη βία εκείνων, που θέλουν να μας αδικούν, και να προσευχόμαστε γι' αυτούς, ώστε να απαλλαγούν από το παράπτωμα της πλεονεξίας με την μετάνοια και όχι με το να δώσουν πίσω αυτά που μας άρπαξαν. Αυτό είναι το μόνο που θέλει η δικαιοσύνη του Θεού, το να ξαναπάρουμε κάποτε τον πλεονέκτη -όχι τα "πλεονεκτηθέντα" πράγματα- ελεύθερο από την αμαρτία, δια της μετανοίας. Όταν ένας άνθρωπος εφαρμόζει τότε τη θεία δικαιοσύνη και τότε την ανθρώπινη, μοιάζει με τον άνθρωπο εκείνον, ο οποίος προσκυνεί τότε το Θεό και τότε τα είδωλα. Η θεία δικαιοσύνη είναι

ενάντια στο ανθρώπινο δίκαιο» (Γέρων Παΐσιος, σ. 139-140).

Ιδιαίτερα δε, όταν εύχεται ο αδικηθείς υπέρ των αδικούντων, γίνεται τότε φοβερός στους δαίμονες. Αν όμως αντιταχθεί σ' αυτούς που τον αδικούν, γίνεται υποχείριος στους δαίμονες, διότι εμπίπτει και αυτός στο φαύλο κύκλο της κακίας (*Περί νόμου §45, σ. 86*).

[13]. Σε πρώτο στάδιο η σχέση μας με το Θεό βρίσκεται μέσα στο πλαίσιο των εντολών. Δηλαδή, λέει ο Θεός: αν τηρήσεις αυτά που θέλω θα έχεις την ευλογία μου και την εύνοιά μου, *«και εμπεριπατήσω εν υμίν και έσομαι υμών Θεός, και υμείς έσεσθέ μου λαός» (Λευϊτ. 26, 12)*. Αν, αντιθέτως δεν θελήσεις να πορευθείς με βάση τις εντολές μου, θα σου συμβούν λόγω των σκοτεινών έργων σου, κακά και αναποδιές. Όσο δε αντιστέκεσαι στις εντολές μου *«προσθήσω του παιδεύσαι υμάς επτάκις επί ταις αμαρτίαις υμών και συντρίψω την ύβριν της υπερηφανείας υμών» (Λευϊτ. 26, 18-19)*. Στο σημείο αυτό, παρενθετικά, πρέπει να πούμε ότι στη γλώσσα της αγίας Γραφής συνηθίζεται η παραχώρηση του Θεού να αποδίδεται ως ενέργεια του Θεού. Για παράδειγμα στο προηγούμενο χωρίο η έννοια είναι, ότι θα σας αφήσω και θα συντριβείτε από τα ίδια σας τα έργα. Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό των εντολών λειτουργεί και ο πνευματικός νόμος και σκοπός είναι να φανερωθεί η πίστη προς το Θεό, μέσα από την εργασία των εντολών, και όχι ότι τα έργα μας δίνουν το δικαίωμα παρρησίας ενώπιον του Θεού. *«Όταν ουν ακούσης της Γραφής λεγούσης ότι "αποδώσει εκάστω κατά τα έργα αυτού", ουκ έργα λέγει γεέννης ή βασιλείας αντάξια, αλλ' έργα της εις αυτόν απιστίας ή πίστεως. Χριστός αποδίδωσιν, εκάστω ουχ ως συναλλάκτης πραγμάτων, αλλ' ως Θεός κτίστης και αγοραστής ημών» (Περί των οιομένων §21, σ. 136)*. Μέσα από την τήρηση των εντολών δυναμώνει και ωριμάζει η αρχική πίστη, η νηπιώδης, και σ' αυτό το χώρο της πίστεως λειτουργεί η Χάρη του Θεού. Η αρρέμβαστη προσευχή και η υπομονή των θλιβερών, που είναι καρποί της πίστεως, αδρανοποιούν την παιδευτική ενέργεια του πνευματικού νόμου, και οι θλίψεις μετατρέπονται σε πηγή αγαθών (*Περί των οιομένων §9, σ. 132*). Τυπολογικό παράδειγμα μας δίνει η Γραφή δια του προσώπου του πατριάρχου Ιωσήφ του Παγκάλου (*Γέν. 39-48*).

Είναι άξιον παρατηρήσεως ότι, όταν ο Θεός «τιμωρεί» λαούς ή πρόσωπα, που είναι έξω από τη διαθήκη του και δεν ανήκουν στο λαό Του (π.χ. Σεναχειρείμ, Ηρώδης, Φιλισταίοι, Ιδουμαίοι, Αμορραίοι, Μωαβίτες...), οι οποίοι λόγω ειδωλολατρίας και «παθών ατιμίας» (*Ρωμ. 1, 26*) δεν έρχονται σε θεογνωσία, τιμωρεί καταδικαστικά και όχι παιδαγωγικά. Όσοι έφθασαν με τα άνομα έργα και την υπερηφάνεια τους, να είναι άξιοι τιμωρίας, ή κακοποίησαν το λαό του Θεού, καταδικάστηκαν και εξαφανίσθηκαν από την ιστορία, δεν υπάρχουν πλέον απόγονοί τους, όπως φώναξε ο μέγας Σαμουήλ προς τον Αγαθ βασιλέα Αμαληκίτων, *«καθότι ητέκνωσεν γυναίκα η ρομφαία σου, ούτως ατεκνωθήσεται εκ γυναικών η μήτηρ σου» (Α'*

Βασιλ. 15, 33). Διότι, πολύ ενωρίτερα είχε πει ο Θεός στον Μωϋσή, «κατάγραφον τούτο εις μνημόσυνον εν βιβλίω και δος εις τα ὦτα Ἰησοῦ ὅτι αλοιφή εξαλείψω το μνημόσυνον Αμαλήκ εκ της υπό τον ουρανόν» (Ἐξοδ. 17, 14). Ο Θεός, ὁμως, το λαό Του, την Εκκλησία Του, ὅσο σκληρά και αν τιμωρήσει για πλήθος αμαρτιῶν, ἀκόμα και μακροχρόνια, ποτέ δεν τον εξαφανίζει. Αυτό το δίπολον, «τιμωρία-παρηγοριά», εἶναι πολύ σύνηθες στην αγία Γραφή, και φυσικά δεν περιορίζεται στον παλαιόν μόνο λαό του Θεοῦ, ἀλλ' επεκτείνεται και στο νέο λαό, την Εκκλησία.

[14]. Ο ἅγιος Μάρκος συστήνει, «πάσης ακουσίῳ θλίψεως αναλογίζου την ἔκβασιν, και ευρήσεις εν αὐτῇ αμαρτίας αναίρεσιν» (Περί νόμου § 67, σ. 92).

Παρακολούθησε δηλ. με προσευχή και υπομονή την ακούσιο θλίψη και θα παρατηρήσεις ὅτι στο τέλος της θλίψεως, αποδυναμώνεται η ἰσχὺς κάποιας αμαρτίας, και τότε θαυμάζεις και δοξολογεῖς τη φιλανθρωπία του Θεοῦ. «Ο τας ἐξώθεν επιφοράς δικαιοσύνη Θεοῦ παραγινομένας ευρηκῶς, οὔτος ζητῶν τον Κύριον εὔρε γνώσιν μετὰ δικαιοσύνης» (Περί των οιομένων §58, σ. 148). Ο ἅγιος Ἰσαάκ κάνει μία πιο λεπτομερῆ αφήγηση στο θέμα αὐτό: «Ὅποιος δεν ἔχει βρει την γνώση της αληθείας, δεν μπορεί να δει πως η βέργα του Θεοῦ εἶναι αγαθή, παρ' ὅλο τον πόνο που προκαλεῖ... Η Πρόνοια μπορεί να ενεργήσει εἴτε μέσω ενός γείτονα, που ξαφνικά του μιλά ἄσχημα επειδὴ κάτι τον ἐνόχλησε εἴτε μέσω της καταστροφῆς κάποιου πράγματος που του ἀνήκει... Μπορεῖ ἀκόμη το δυσάρεστο γεγονός να ἔλθει μέσω κάποιας ἀρρώστιας ἢ ἀδυναμίας του σώματος, ἢ πάλι δια των ἐπιμόνων ἐνοχλήσεων των δαιμόνων, ἢ δια της καταστροφῆς της περιουσίας του. Ο λιπόψυχος ἄνθρωπος δεν βλέπει το θεῖο θέλημα που ενεργεῖ μέσα ἀπὸ τα γεγονότα, και παροξύνεται, πληγωμένος και συγχυσμένος ἀπὸ τα φαινομενικά αἷτια της κάθε ἀντιξοότητος. Ἀναίσθητο παιδί, γιατί κατακρίνεις κάποιον συνάνθρωπό σου ἢ κάποιον δαίμονα ἢ τις ορατές συμφορές που σου συμβαίνουν; Στρέψε το βλέμμα σου στις μακρινές αἰτίες των γεγονότων που εἶναι κρυφές. Μην ἐνοχλεῖσαι με τις ἐνέργειες του Θεοῦ, που ἐκτελοῦνται μέσω ἀνθρώπων, οὔτε με την ἐξωτερική ὄψη των συμφορῶν σου. Μ' αὐτὸν τον τρόπο θα ἀνακαλύψεις μέσα στα παθήματά σου την γνώση της αληθείας, την ταπείνωση και πολλές ἄλλες ευλογίες. Ἀν ἐξετάσεις τις συμφορές που προκαλοῦν πόνο στις κρυφές πληγές σου, και εἰσέλθεις στον ἐσῶτερο εαυτό σου για να διερευνήσεις ὅ,τι κρύβεται μέσα σου, και τότε σκεφθεῖς ἐσωτερικά πως ο Θεός που φέρνει την ξαφνική συμφορά δεν εἶναι κακός, θα βρεις γρήγορα ἀνακούφιση ἀπὸ τους πειρασμούς και παρηγοριά μέσα στην ἀναστάτωση σου. Και ἔτσι θα ἐξελίσεσαι μέσω των πειρασμῶν, και θα κατορθώσεις να φθάσεις κάποτε στην γνώση της αληθείας. Ἀν ὁμως την ὥρα που κάποιο γεγονός σε θλίβει ἐσύ κοιτάς μόνον την ἐξωτερική, φαινόμενη ὄψη του, και δεν ἐξετάζεις τις κρυφές σου πληγές που το ἔθεσαν σε κίνηση, τότε ὅσο περισσότερο

παραπονείσαι, τόσο θα γίνεται καταθλιπτικότερη η συμφορά σου, και θα αυξάνεις ολοένα τις θλίψεις σου που ο ίδιος προκάλεσες στον εαυτό σου» (Άγιος Ισαάκ, Ασκητικά, Λόγος ΛΖ', σ. 134-136).

[15]. Η ανομοιότητα των γεγονότων, δηλαδή των εμπαθών πράξεων και λογισμών μας, με τις ακούσιες θλίψεις που μας συμβαίνουν, για τον εμπαθή νου, είναι χάλκινο και αδιαπέραστο τείχος. Μόνον ο νους που έχει γευθεί τη Χάρη του Θεού, ψηλαφά και μελετά τη βίβλο των πνευματικών νόμων. Ο εμπαθής, που βρίσκεται υπό την εξουσία των παθών, *«επιλαμβάνεται της δικαιοσύνης του Θεού και τοις ανθρώποις διαμάχεται ως αδικούσιν αυτόν»*. Θεωρεί πάντοτε τους άλλους, ως αιτία των συμφορών του. Η ενεργοποίηση των παθών φέρει κατ' ανάγκη και *«τας επακολουθούσας αυτή δεινάς συμβάσεις (δηλαδή συμφορές και θλίψεις), καν μη προσφάτως (δηλαδή σε σύντομο χρονικό διάστημα), αλλά τω ιδίω καιρώ, καθώς οίδεν η του Θεού δικαιοσύνη» (Περί των οιομένων § 83, σ. 154).*

Τις δεινές συμβάσεις, τα επερχόμενα λυπηρά, δεν μας αφήνει ο άγιος Μάρκος να τα εννοήσουμε κατά εκδικητικό ή δικανικό τρόπο. Δηλαδή, ότι κάναμε την τάδε αμαρτία και ο Θεός μας εκδικείται με την τάδε τιμωρία, ή για άλλους, ότι μας δικάζει γιατί του χαλάσαμε την τάξη, και μας βάζει την ανάλογη ποινή. Ο άγιος Μάρκος ακολουθεί την αποστολική παράδοση που λέει, *«ο σπείρει έκαστος, τούτο και θερίσει» (Γαλ. 6, 7).*

Καθημερινά και ακατάπαυστα σπέρνουμε λογισμούς, έργα, συναισθήματα κ.λπ. στο χωράφι της υπάρξεώς μας, στο περιβάλλον μας, και κατ' επέκταση σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας. Ανάλογος της ποιότητας του σπόρου είναι και ο καρπός. Άλλοτε βρισκόμαστε με το μέρος του ανθρώπου που έσπειρε *«καλόν σπέρμα εν τω αγρώ αυτού»*, και άλλοτε με το μέρος του εχθρού που *«έσπειρεν ζιζάνια ανά μέσον του σίτου και απήλθεν» (Ματθ. 13, 24-25).*

Η μετάθεση του καιρού και η ανομοιότητα των γεγονότων δεν αφήνει το νου μας να κάνει την απαιτούμενη σύνδεση, αιτίου και αποτελέσματος. Ο άγιος Μάρκος σχολιάζει, *«εκουσίως τα φαύλα σπείροντες και ακουσίως θερίζοντες την δικαιοσύνην του Θεού θαυμάζουν οφείλομεν. Επειδή καιρός τις ανά μέσον σπόρου και θέρους διώρισται, τούτου χάριν απιστούμεν περί την ανταπόδοσιν» (Περί νόμου § 119, σ. 104), αλλά ο Θεός «δικαία ψήφω... τα ακούσια τοις εκουσίοις προσφυώς απένειμε» (Περί νόμου §161, 162, σ. 116).* Παρόλη τη χρονική απόσταση σποράς και θερισμού και την εξωτερική ανομοιότητα των γεγονότων, διότι προχωρώντας ο χρόνος μεταβάλλει πρόσωπα και πράγματα, εν τούτοις η θερμή προσευχή της μετανοίας, φωτίζει το νου να δει, έστω και αμυδρά, κάποια εσωτερική σύνδεση της εμπαθούς πράξεως με τη θλίψη που επήλθε. Για παράδειγμα, αναφέρουμε το σχόλιο του αγίου Μαξίμου, ότι η θεία πρόνοια επιτρέπει *«εκείνοι που φάνηκαν αγνώμονες για τα καλά που έλαβαν, να τιμωρούνται με τα αντίθετά τους» (Αγίου*

Μαξίμου, *Εκατοντάς Ε'* §12, σ. 188).

Εκεί που δυσχεραίνουν τα πράγματα και απαιτείται προφητική χάρη είναι σε επίπεδο οικογενειών ή λαών, που ο θερισμός αργεί και ο πνευματικός νόμος ενεργοποιείται μετά από δεκαετίες ή και αιώνες. Ο γενικός, όμως, κανόνας είναι αμετάκλητος, ότι «εν άλλοις πταίομεν και εν άλλοις παιδευόμεθα».

www.alopsis.gr